

Cuprinsul anului 1926.

I. Poezii.		Pag.	Pag.
<i>Bârseanu Andr.: Mama</i>	616 XI-XII	• • • Dr. Ioan Lupaș, la	
<i>Brădeanu Dumitru: Țăranii</i>	250 VI	25 ani de activitate cult.	97 III
<i>Fleury Irine: „Jazzy“</i>	570 X	• • • † Vasile Stroescu	154 IV
<i>Gerald P. (după) Mărgean</i>		• • • <i>Cum va fi lumea</i>	
<i>Radu: Gingășie</i>	612 XI-XII	<i>peste 50 de ani?</i> (Gerns-	
<i>Icarus: Albatrosul</i>	112 III	back)	168 IV
<i>Iliescu Marius: Aștept doar</i>		• • • O carte pentru ma-	
<i>vremea să 'nflorească merii</i>	80 II	mele române (Un apel)	157 V
<i>Iliescu Marius: Amintiri și</i>		• • • Opera lui <i>Creangă</i>	
<i>O zi vrăjită</i>	270 VI	și pictorii noștri (studiu)	240 VI
<i>Iliescu Marius: Dumineca</i>	280 VI	• • • <i>Ion Goruș (Alex.</i>	
<i>Isac Emil: Vers</i>	4 I	<i>Hodoș)</i> biogr. și bibliogr.	366 VII
<i>Mărgean George: ?</i>	319 VII	<i>Bogdan-Duică G.: După Șe-</i>	
<i>Mărgean George: La miez</i>		<i>limbăr. „Descrierea ne-</i>	
<i>de noapte</i>	327 VII	<i>norocirii Transilvaniei“ de</i>	
<i>Paltin Radu: Pe 'nserate</i>	166 V	W. de Bethlen	22 I
<i>Paltin Radu: O noapte fer-</i>		<i>B.-D. G.: O scrisoare dela</i>	
<i>mecată</i>	226 VI	1848 (Iosif Mány)	71 II
<i>Paltin Radu: Fantasme</i>	233 VI	<i>B.-D.: Șiria, à propos la</i>	
<i>Psaltia D.: Revenire</i>	345 VII	<i>Slavici</i>	79 II
<i>Sandu Z.: Mamă (poezie în</i>		<i>B.-G. D.: O scrisoare a lui</i>	
<i>proză)</i>	353 VII	<i>V. Alecsandri</i>	134 III
<i>Sandu Z.: Valul</i>	571 X	<i>B.-D. G.: Avram Iancu (art.</i>	
• • • „Se 'ntreabă min-		<i>al lui Axente Severu)</i>	184 IV
<i>tea sănătoasă“</i>	659 XI-XII	<i>B.-D. G.: Două notițe bio-</i>	
		<i>grafice: Ioan Prale și Ioan</i>	
		<i>Rusu</i>	177 V
		<i>B.-D. G.: Actualizări (citate</i>	
		<i>din „Gazeta Transilv.“</i>	
		1848)	178 V
		<i>B.-D. G.: Un manuscris al</i>	
		<i>lui Alecu Beldiman (cu</i>	
		<i>clisheu)</i>	364 VII
		<i>B.-D. G.: O gazetă din 1848</i>	
		<i>(Știri despre români)</i>	569 X
		<i>Boitoș Ol.: „Prietenii Dic-</i>	
		<i>ționarului“</i>	179 V

II. Proză.

<i>Dascălul Petrea: Dacă n'ai</i>			
<i>noroc, schiță</i>	565 X		
<i>Petra-Petrescu Horia: La</i>			
<i>„focul de veghe“ (file)</i>	593 XI-XII		
<i>Vorobchievici Octav.: Apele</i>			
<i>morților, schiță</i>	66 II		

III. Culturale (studii, etc.).

• • • Pentru ce: nu!?	1 I
• • • Zeflemeaua	24 I

Pag.	Pag.		
<i>Bogdan Nic.</i> : Eligibilitatea membrilor corpului didactic p. corpurile legiuitoare	163 IV	<i>P.-P. H.</i> : Spre o reculegere a gazetăriei la noi	113 III
<i>Boroș I.</i> : Erica de o răscoală nouă a românilor din Zarand, la 1800	629 XI-XII	<i>Serbătorire dlui Dr. I. Lupăș</i> , biografie, Scrisoarea dlui V. Goldiș, vorbirile dlor Oct. Russu, Dr. V. Bologa, art. Dr. Onisifor Ghibu	129 III
<i>Borzea Nicolae</i> : Amintiri din vremea iobăgiei (1841-1848)	251 VI	<i>P.-P. H.</i> : Pacea dela Versailles, amintiri	169 IV
<i>Buta N.</i> : † <i>Vas. Bogrea</i> (biogr., apreciere)	546 X	<i>Petra-Petrescu Dr. Horia</i> : Responsabilitatea socială a bogașilor (Ruskin, Pestalozzi, Franklin, Tolstoi)	188 IV
<i>Cristescu Dr. Gr.</i> : Misionarismul cult. al „Astrei“	264 VI	<i>P.-P. H.</i> : Familia <i>Dumba</i> și <i>Viena</i> (art. de Hugo Wittmann)	167 V
<i>Dăianu Dr. Elie</i> : Clujul de demult. (O scrisoare a dlui Francisc H. Longrin)	27, 54 I, II	<i>P.-P. H.</i> : Material pentru „Sezătorii literare“: Ștefan O. Iosif (biografie și aprecieri)	182 V
<i>Dăianu Dr. Elie</i> : Hârtii vechi	362 VII	<i>P.-P. H.</i> : O carte prețioasă pentru „ridicarea poporului“: <i>Spiridon Popescu</i> : „Contribuțiune la munca pentru ridicarea poporului“ (rec.)	320 VII
<i>Ghiorghiu Anibal I.</i> : Moldovanul din Basarabia	550 X	<i>P.-P. H.</i> : <i>Lectură p. popor.</i> Introducere și Ist. marelui împărat Alex. Macedon (analiz.)	241 VI
<i>Goldiș Vas.</i> : <i>Noua îndrumare a „Astrei“</i> , disc. de desch. șed. plen. a secș. 14 Febr. 1926, Cluj	49 II	<i>P.-P. H.</i> : Ultimele zile ale <i>Austro-Ungariei</i> , (rec. cărții lui <i>Werkmann</i> , secr. Imp. Rege <i>Karl</i>)	271 VI
<i>Isac Emil</i> : Propaganda artistică (conf.)	581 XI-XII	<i>P.-P. H.</i> : <i>Cetii poveștil</i> „Pov. ardelenesi“ de <i>I. Pop-Reteganul</i> . Analiză	327 VII
<i>Lupaș Dr. Ioan</i> : <i>Vas. Stroescu</i> (panegiric)	158 IV	<i>P.-P. H.</i> : <i>Sokolii</i> . (Când lucrau legionarii români din Praga mână 'n mână cu Sokolii)	370 VII
<i>Marin Ilie</i> : Ne chiamă satele!	221 VI	<i>P.-P. H.</i> : Cum au vrut să ne maghiarizeze (citate din Oscar Fodor)	626 XI-XII
<i>Marin Ilie</i> : Non olet (nu miroasă rău!)	260 VI		
<i>Mărcuș Șt.</i> : Cărări bătătoirile	346 VII		
<i>Măță Constantin</i> : Din necesitățile culturale ale Basarabiei: tineretul basarabean să fie îndreptat spre Apus	632 XI-XII		
<i>Mușlea Ion</i> : Interes pentru folklorul românesc în Ardeal, înaintea apariției baladelor lui Alecs. (1852)	555 X		
<i>P.-P. H.</i> : O carte prețioasă („Miscellanee“ de <i>Alex. Lăpedatu</i>)	6 I		

<i>Păcăștan Teodor V.</i> : Documente din a. 1848—9: Un ordin al lui <i>Avr. Iancu</i> , o proclamație a românilor Kossuthiști din Ardeal	356 VII
<i>Petran Dr. Coriolan</i> : Noțiunea, utilitatea și studiul istoriei artelor (lecție de desch. la ist. art. Cluj)	193 V
<i>Preda Dr. Gh.</i> : Impresii dintr'o călătorie în <i>Orient</i> , conf. Constantinopol și Atena	309 VII
<i>Preda Dr. Gh.</i> : Impresii dintr'o călătorie în <i>Orient</i> , Câteva considerațiuni de ordin politic și social	227 VI
<i>Stoica Emilian</i> : † Ioan Ursu (biogr. și aprec.)	301 VII
Serbătorirea d-lui <i>Dr. Vasile Bologa</i>	613 XI-XII
<i>Șotropa Virg.</i> : „Taica Axentie” (amintiri)	159 IV
<i>Vâlsan G.</i> : Prima vizită la <i>Titu Maiorescu</i> (amintiri)	17 I
Cruciada femeilor pentru pace	639 XI-XII
Soarta intelectualilor în Bolșevicia, Ce spune istoricul Gugl. Ferrero, Demnitatea banului	642 XI-XII
III a) Culturale (știință popularizată)	
<i>Bologa Dr. Valeriu</i> : Date nouă despre <i>Ioan Molnár-Piuariu</i> , ca medic și ca autor medical	73 II
<i>Borza Dr. Al.</i> : Florile din munții lui <i>Avram Iancu</i>	173 V
<i>Căliman Dr. Nic.</i> : Școala și sănătatea publică	192 IV
<i>Ghiulea N.</i> : Ideologia cooperatismului	100 III
<i>Iancu Axente Dr.</i> : Societățile de binefacere românești și asistența copiilor pă-rășiți	109 III

<i>Iancu Dr. Axente</i> : Aspecte recente din opera germană de ocrotire maternă și infantilă	266 VI
<i>Iancu Dr. Axente</i> : Conferințele „Astrei medicale”, despre tuberculoză	349 VII
<i>Ilea Dr. Vas.</i> : Desvoltarea intelectuală a copilului	196 IV
<i>Manolă Dr. Sabin</i> : Fil-mul cinematografic ca factor de educație morală a societății, în Statele Unite	10 I, II, 60
<i>Neș T.</i> : Cinematograful	619 XI-XII
<i>Popovici Dr. Gheorghe</i> : Rolul social și educativ al doctorului de copii	135 III
<i>Popovici Dr. Gh.</i> : Razele ultraviolete și rachitismul. Raporturi cu puericultura	602 XI-XII
* * * O invenție epocală (folosirea diferenții de temperatură a mărilor, ca putere motrice)	635 XI-XII
IV. Cronici.	
<i>Arbore Al. P.</i> : „Istoria socială” de <i>St. Zeletin</i> (rec.)	36 I
<i>B. N.</i> : Calendarul diletan-tului de teatru, pe anul 1926 (rec.)	95 II
<i>Bottoș Olimpiu</i> : Congresul filologilor români la Cluj	205 IV
<i>Bottoș Olimpiu</i> : Bustul lui <i>Coșbuc</i>	382 VII
<i>B.-D. G.</i> : Manuscriptul lui <i>Al. Beldiman</i>	575 X
<i>B.-D. G.</i> : Carpații	576 X
<i>B.-G. D.</i> : Cum se scria acum 60 de ani la Cluj	576 X
<i>B.-D. G.</i> : Descripția <i>Basarabiei</i> (rec.)	654 XI-XII
<i>B.-D. G.</i> : Ereditate artistică? (<i>Leon Coșbuc</i>)	655 XI-XII
<i>B.-D. G.</i> : Ironie istorică lit. (cũ manuscrisul lui <i>Al. Beldiman</i>)	656 XI-XII

Bunea Dr. I.: Un instructiv manual didactic: Noțiuni de psihologie generală și militară, de Dr. Gh. *Pręda Caragiale și Gârleanu* în italienește . . . . . 376 X

Fetele tinere de azi (părerile lui *Gast. Rageot, Marcel Pręvost, Ivonne Sarcęy*, episc. *Herscher, Felix Salten*, etc.) . . . . . 383 VII

Lazar Victor: Munca pentru cultura poporului la vecini (Polonia, după „*Praeger Presse*“) . . . . . 209 IV

Lupta pentru lumină în țări străine (16 articole) . . . . . 287 VI

N. G.: Lupta științifică împotriva șerpilor veninoși . . . . . 146 III

N. G.: Un arbore producător de unt . . . . . 148 III

Nicola Dr. Enea: *Tribunul Matei Nicola* . . . . . 286 VI

P. Dr.: Congresul soc. de psihiatrie, neurologie; etc. . . . . 575 X

P.-P. H.: Un „cenaclu“ literar, din „*Jean Christophe*“ de *Romain Rolland* . . . . . 148 III

P.-P. H.: „*Niculai Miclescu*“ în China“ de *Ion Simionescu* (rec.) . . . . . 656 XI-XII

P.-P. H.: *O piesă teatrală p. popor*: „*Să nu mai spui la nime!*“ de *Petrea Dascălu* . . . . . 658 XI-XII

Perrin I.: Infinitul mic. Viitorul culturii . . . . . 659 XI-XII

Pręda Dr. Gh.: „*Iglena Naflunii*“ de *Dr. I. Moldovan* (rec.) . . . . . 34 I

Ștefanu V. C.: *Profesorul Vict. Lăzăr* . . . . . 652 XI-XII

• • • Patru cărți de întremare sufletească: 1. *Foerster*: „*Hristos și vlața omenească*“, tradusă de

Dr. N. Colan; 2. *Dr. Gr. Cristescu*: „*Sinteze etico-sociale*“; 3. *Pompetu Morușca*: *Femenism și feminitate în lumina evangheliei*“; 4. *Dr. Nic. Colan*: „*La luptă dreaptă!*“ 204 IV

• • • O traducătoare cehă (*Dr. Jindra Hușková*) . . . . . 209 IV

• • • Lipsa de măsură (după episcopul *Seb. Herscher*) . . . . . 211 IV

• • • O primejdie p. muncitorii intelectuali (*L. Bęnard*) . . . . . 211 IV

• • • Contribuții benevole pentru stat (în Franța și România) . . . . . 196 V

• • • „*Institutul social român*“ . . . . . 198 V

• • • „*Casa școalelor*“ publică un concurs (societ. „*Steaua*“) . . . . . 199 V

• • • Texte p. conferențe cu proiectuni luminoase („*Casa școalelor*“) . . . . . 201 V

• • • *Tablouri istorice p. Casele naționale*“ . . . . . 202 V

• • • O precursoră rom. a „omeneșcului“ din noi (*ds. Elena Văcărescu*) . . . . . 203 V

• • • † *Zoe Romniceanu* . . . . . 216 V

• • • *Dș. Elena Văcărescu* . . . . . 217 V

• • • Glasul prez. „*Uniunii femellor rom.*“, dna *Maria B. Baiulescu* (despre lux) . . . . . 217 V

• • • Lectora de limba rom. din Bratislava: dna *Dr. Jindra Hușková* . . . . . 218 V

• • • *Mărioara Dr. M. Șerban*: Studii despre chestiunea shakespeare-iană (rec.) . . . . . 218 V

• • • *Aurelia Pop-Florian*: „*Valuri sufletești*“ (rec.) . . . . . 219 V

	Pag.
• • • „Năpasta“ în italie- nește	220 V
(nt.) Dr. Vas. Bianu: In- semnări din războiul Ro- mâniei Mari I (rec.)	280 VI
• • • Nex causal în istorie (Sir Edw. Grey)	281 VI
• • • Impotriva minciunii (Masaryk)	282 VI
• • • „Bluff“ și „bunk“	282 VI
• • • Cum scrie un german despre țărânul român (Ernst Jekelius)	286 VI
• • • Burnett: „Micul lord“ trad. (rec.)	300 VI
• • • „Brazdă nouă“ în Ba- sarabia	381 VII
* * * Virgil Bărbat și Florian Ștefănescu-Goangă: „Ex- tensiunea universitară“ (rec.)	199 V
X.: Un monument din a. 1913	576 X
Ce mărturisește Foerster	387 VII
Fiji miloși cu — animalele	387 VII
Dreptul la satiră	388 VII
O conferință de cooperare intelectuală	389 VII
Zidurile chinezești	389 VII
Sfaturile unui financiar franc.	390 VII
Clemenceau despre tole- ranță	391 VII
O comisie de lectură — în Franța	392 VII
Cum se restrâng oamenii într'alte țări	392 VII
Din Chișinău: „Uniunea cre- știnilor ortodoxi“	287 VI
Cum laudă un francez uni- versitatea din Cluj (Edm. Delage)	299 VI
„Palatul femeii“	383 VII
Încă și mai și! (Dansurile moderne)	385 VII
„Parlamentaritis!“	585 VII
Comemorarea lui Eminescu, Coșbuc, Caragiale, D. Zamfirescu	378 VII

IV. CRONICA CULTURALĂ

	Pag.
A dispărut râsul ?	92 II
Arbore Alex. P.: „Situ- ațiunea Universității din Iași“, de Dr. Al. Slăfti- neanu (rec.)	42 I
Arbore Alex. P.: „Megle- noromâni“ de Th. Capi- dan (rec.)	86 II
• • • Biblioteca „Sămă- nănătorul.“ (rec.)	45 I
• • • Biblioteca publică Dr. Alex. Bogdan (Brașov)	199 IV
Bottoș O. Amintirea lui Alex. Roman, vorbirea Dr. Aurel Lazăr	650 XI-XII
• • • Ce are să ne spună un episcop japonez, creș- tin (Motoda.)	46 I
Crăciun Ioachim: „Istoro- grafia română ardeleană“ de Alex. Lăpedatu (rec.)	83 II
Cristea Gr. Cezar: „Orașe din România Mare“ de I. Simionescu (rec.)	43 I
Eschenbach Maria de Ebner. O parabolă.; alta	92 93 II
Ferrero despre „ura între popoare“	90 II
Ghiulea N.: „Rolul agro- nomilor în agricultura țării“ de M. Chirțescu-Arva (rec.)	143 III
„Însănătoșirea națiunii“ (a- pelul Crucii Roșii Cehos- lovace)	200 IV
Întru amintirea lui Alex. Vlahuță (vorb. Dr. V. Bologa)	647 XI-XII
În a. întirea lui Ilarie Chendi (vorb. A. P. Bănuș)	648 XI-XII
Lupta de clase sociale ? (I. H. Thomas)	92 II
h. p. p.: „Din viața preo- țească“ de I. Agârbi- ceanu (rec.)	142 III

	Pag.		Pag.
<i>Pentru cei ce proslăvesc</i>		Secția tehnică	95 II
<i>stările din Ungaria</i> (citată		Apel p. Muzeul „Astrei“	96 II
din „Pester Lloyd“	93 II	Un binefăcător al „Astrei“	
„ <i>Politefe parlamentare</i> “	93 II	D. I. Monastireanu	139 III
<i>Preda D. G. : O vrednică</i>		Circulară (cal. „Astrei“)	212 IV
<i>octogenară</i> (d-na Emilia		În legătură cu conf. dlui	
<i>Rafju</i>)	41 I	Meteș	212 IV
<i>Preda Dr. G. : „Călăuza sta-</i>		Circulară (Case Naționale)	377 VII
<i>țiunilor balneare și cli-</i>		Rapor ul pentru adunarea	
<i>matische și a apelor naturale</i>		gen. ordinară, cu VII	
<i>românești</i> “ (rec.)	89 II	anexe (activitatea des-	
<i>Roșianu Ștefan : Impotriva</i>		părjămintelor în a. 1925,	
<i>sudalmeilor, o propunere</i>		activitatea secțiilor lit.	
<i>laudabilă</i>	140 III	științ., socotelile „Astra“	
<i>Un testament : (Dr. Nic.</i>		pe a. 1925, bilanțul gen.	
<i>Șerban)</i>	94 II	la 31 Dec. 1925, venit și	
<i>Votul. femellor (Elena Vă-</i>		spese la 31 Dec. 1925,	
<i>cărescu)</i>	241 V	proiectul de buget pe	
		a. 1927, bugetul pe a.	
		1927, conspectul sumar	
		al membrilor „Astrei“,	
		lista bursterilor și aju-	
		toarelor date de „Astra“	
		în a. școlar 1925—26,	
		consemnarea membri-	
		lor decedați ai „Astrei“	
		în anul 1925) Nr. VIII—IX	393—540
V. Dela „Asociațiune“.		Vorbirea dlui preș. Vas.	
Șed. XVIII 5 Dec.	31 I	<i>Goldiș</i> , dela congresul	
„ XIX 17 Dec.	32 I	(adun. gen.) dela Zălau	541 X
Cine a trimis obiecte pt.		În numele culturii, cuvân-	
Expoziția artistică de		tarea dlui <i>Dr. I. Lupăș</i> ,	
studiu	33 I	la Zălau	543 X
Activitatea secf. medicale		Cuvântarea Arhiepiscop.	
(dare de s. de Voina		<i>Gurie</i> la Zălau	546 X
<i>Dr. Aurel)</i>	37 I	Ce ne unește, nu ce ne	
Secția artistică	39 I	desparte! Adun. gen.	
Secția școlară	40 I	(congr.) Zălau	562 X
Publicațiile recente ale		<i>Boitoș Ol.</i> conf. secțiilor	573 X
„Astrei“	45 I	Profesor francez, confe-	
Biblioteca („Buletinele“),		rențiar sub auspiciile	
editată de desp. Sibitiu	46 I	„Astrei“	578 X
Ultim. publ. din Bibl. pop.		Circulară (Ziua „Astrei“,	
a „Asoc.“	46 I	1 Dec.)	579 X
De vorbă cu cettorii	81 I		
Pentru celee vreau înain-			
tarea (rec. lucrărilor :			
„ <i>Valorificarea capitalu-</i>			
<i>lui uman prin igiena na-</i>			
<i>țiunii</i> “ de <i>Dr. Aurel Voina</i>			
și „ <i>Ancheta sanitară</i> “			
de <i>Dr. Dominic Stanca)</i>	91 II		

	Pag.
Aliz (premiu p. instruirea analfabecilor) . . .	580 X
Ce cuprinde Nr. 11—12	645 XI-XII
Preș. Vas. Goldiș (fondul p. I. E. Caragiale, la jub. soc. „Carmen“, la Brăila, soc. „Lyra“); utecpreș. Dr. G. Preda la Mediaș și București	646 XI-XII
Apel de Crăciun 1926	646 XI-XII

VI. Ilustrații.

Expoziț. de studii: I. D. Ștefănescu la „Astra“, Sibiu, Dec. 1925: Sala <i>Origorescu</i>	5 I
idem: Picturile dlui <i>Verrina</i>	17 I
idem: <i>D. Comșa</i> — Sala cu țesături naționale . . .	21 I
<i>Lupaș Dr. Ioan</i> (fot.) . . .	97 III

	Pag.
<i>Dr. I. Monastireanu</i> : (fot.)	139 III
† <i>Vasile Stroescu</i> : (fot.) .	154 IV
Caroafa albă sau „petrușelele“	175 V
Țărani din <i>Bucovina</i>	223 VI
Țărăncă din vechiul Regat .	243 VI
„ „ <i>Bucovina</i>	245 VI
Adun., gen., a desp. jud. Sibiu la Săliște, 1926 (supl.)	la No. VII
<i>Bogrea V.</i> : (fot.)	547 X
<i>Bologa Dr. Vas</i> : (fot.) . .	614 XI-XII

Cugetări.

Branly (16), A. France (16); Ruskin, Leonardo, Aulard (70); . * . (78); Gustave Le Bon (157); La Rochefoucauld (187); . * * (181); Iie Marin (308); * * * 269; * * * 279; Thales, La Harpe (353. VII)

Bibliografii: pg. 95, 152, 212, 220. V, 300. VI, 578. X, 660.

106844

TRANSILVANIA

An. 57

Ianuarie 1926

Nr. 1.

CUPRINSUL:

Pagina

*. Pentru ce: nu!?	1
Emil Isac: Vers (poezie)	4
H. P.-P.: O carte prețioasă (de Alex. Lăpedatu)	6
Dr. Sabin Manoilă: Filmul cinematografic ca factor de educație morală a societății în Statele Unite	10
G. Vălsân: Prima vizită la Titu Maiorescu	17
G. Bogdan-Duică: După Șelimbăr	22
*. Zeflemeaua	24
Dr. Elie Dăian: Clujul de demult (Fr. H. Longin)	27
Cronica: de H. P.-P., Dr. Gh. Preda, Al. P. Arbore, Cezar Gr. Cristea, Dr. Aurel Voinea etc.	31

Redacția și Admin.: „Asociațiunea”, Sibiu, strada Șaguna 6.

Prețul 15 Lei.

Depozit general pentru vechinul regat, Basarabia și Bucovina:
Librăria Pavel Suru, București, Calea Victoriei 85, unde
se află de vânzare toate publicațiile «Asociațiunii».

Bibl. Univ. Cluj
Nr. 141 1926

Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român.

Intemeiată la 1861.

Președinte de onoare: M. SA REGELE FERDINAND.

Prezident activ:

Vasile Goldiș.

Vice-prezidenți:

Dr. O. Russu și Dr. Gh. Preda.

Membrii comitetului central:

- Agârbiceanu Ion*, scriitor, șef-redactor, membru coresp. al Acad. Române, Cluj.
Bălan, I. Pr. Sf. Sa Dr. Nicolae, Mitropolit gr.-or., Sibiiu.
Beu Ilie Dr., medic, Sibiiu.
Boeriu Ioan, baron, general de corp de armată, în r., Sibiiu.
Bologa Vasile Dr., director la liceul de fete, Sibiiu.
Borcia Lucian Dr., decanul baroului advocațional, Sibiiu.
Borza Alex. Dr., prof. univ., Cluj.
Botiș Teodor Dr., dir. Academiei teol. ort. române, Arad.
Branisce Valer Dr., publ., membru onor. al Acad. Rom., Lugoj.
Bunea Ioan Dr., direct. liceului «Gh. Lazăr», Sibiiu.
Coltor Ioan Dr., canonic, Blaj.
Comșa Nic. Dr., med. jud., Sibiiu.
Dăianu E. Dr., prot. gr.-cat., Cluj.
Drăganu Nicol. Dr., prof. univ., membru coresp. al Acad. Române, Cluj.
Drăghici Petre, senator, Sibiiu.
Goga Octavian, scriitor, membru al Acad. Rom., etc., Ciucea.
Kindriș Vasile Dr., adv., Sighețul-Marmației.
Lapedatu I. Ioan, prof. la Acad. de înalte studii comerc., Cluj.
Lazar A. Dr., adv., Oradea-mare.
Lupaș Ioan Dr., prof. univ., membru al Acad. Rom., Cluj.
Lupeanu Alex. (Melin), profesor, bibliotecarul bibl. centr., Blaj.
Moga Gheorghe Dr., medic-general în r., Sibiiu.
Moldovan Valer Dr., decanul baroului advocațional, Turda.
Nițescu Voicu Dr., adv., Brașov.
Negruțiu Ioan F., sen., direct. școlii normale, Blaj.
Popovici Atanasie Dr., dir. la școala normală, Timișoara.
Preda Gheorghe Dr., dir. spitalului de boli mintale, Sibiiu.
Radu Iacob Dr., prepozit capitular, Oradea-mare.
Roșianu Ștefan, prof., asesor consist., Blaj.
Rusu Alex. Dr., canonic, Blaj.
Russu Octavian Dr., adv., Sibiiu.
Seleș E. Dr., dir. de lic., Satu-m.
Simu Ioan, protopop gr.-cat. Sebeșul-săsesc.
Suciu Petru, dir. de liceu, Turda.
Suciu, I. Pr. Sf. Sa Dr. Vasile, Mitropolit gr.-cat., membru de onoare al Acad. Rom., Blaj.
Teșosu Silv., insp. școlar, Sibiiu.
Togan Nic., prot. gr.-cat., Sibiiu.
Vălcovici V., directorul Politehnicei din Timișoara.
Vătășan I., dir. de bancă, Sibiiu.

MEMBRI DE DREPT,

în baza alegerii de președinți ai secțiilor:

- Bogdan-Duică G.*, prof. univ., membru al Acad. Rom., Cluj.
Brediceanu Tiberiu Dr., direct. de bancă, Brașov.
Călugăreanu D. Dr., prof. univ., membru coresp. al Acad. Române, Cluj.
Ghibu On. Dr., prof. univ., membru cor. al Acad. Rom. Cluj.
Hațieganu I. Dr., prof. univ., Cluj.
Maniu Iuliu Dr., adv., Cluj.
Negruțiu Ioan F. jun., inginer, Cluj.
Păcățianu Teodor V., publ., Cluj.
Șerban Mihail Dr., profesor la Acad. de agricultură, Cluj.
Vâlsan G. Dr., profesor univ. membru al Acad. Rom., Cluj.

TRANSILVANIA

Anul 57.

Ianuarie 1926.

Nr. 1.

Sibiu, str. Șaguna 6.

Pentru ce: nu!?

Trăim într'o epocă de tranziție — o auzim pretutindeni. Criză, criză, criză, oriunde te întorci și te uiți! Nu numai la noi, în țară, pretutindeni. Antagonismele cele mai crase își stau față în față.

Criză în învățământ, fiindcă pedagogii nu știu cum să instruiască mai bine pe tinerele mlădițe pentru o lume atât de anostă, ca să n'o caracterizezi altfel. Criză în parlamentarism, fiindcă se clatină bolțile parlamentelor sub povara multelor-invective și sporovăieli, debitate, de cele mai multeori, de oameni nepregătiți. De aici o criză a ideii democratice, care promitea marea și sarea «demosului», poporului. Criză, firește, la bursă, fiindcă bursa vrea să fie seismograful pieții publice, dar este — vai! — de multe ori și locul de întâlnire a ființelor fără de scrupul (viitorii cioclii ai omenirii bolnave?).

Până să se găsească locul potrivit pentru omul potrivit — mai va! Fiecare vrea să fie — cel puțin deputat. E așa de frumos să tai și să spânzuri și să îmbeți cu apă rece mulțimea!

Cine are simț de responsabilitate, cine cântărește oricare cuvântul, cine are inimă — acela suferă cumplit. De când ia în mână ziarul, dând în el de șantagiuri, de trageri pe sfoară, de crime cu duiumul, se îngreșează: Acesta-i homosapiens?

Oamenii aleargă pe la Stockholm, ca să invoce spiritul sfânt într'ajutor, se plimbă pe Lago Maggiore, la Locarno, cerând «spiritul dela Locarno», care întreabă «ce ne unește?» — dar când e la adică li se pune în drum câte o criminală plastografiare de bilete de bancă, a unor oligarhi, cari cred că mai pot domni cu «fokos»-ul și toate sentimentele nobile, umane, sunt problematice, în fața criminalilor, cari atentează la viața ta.

Cei mai de seamă economiști, diplomați, cugetători, din toate neamurile, dau țipetul de alarmă: Potoliți patimele! E primejduită: cul-tu-ra! Cultura, la care au lucrat generații de generații, veacuri de veacuri. De cele mai multe ori se alege ceică admoniază cu un rânjet de frondeuri, rânjet, care vrea să tălmăcească gândul: ce-mi pasă mie de cultură? mie să-mi meargă bine!

«Nu-ți poate merge bine!» ripostează economistul, diplomatul, cugetătorul. «Înțelege! Interesele tuturor se țin lanț. Numai o transacție cinstită, la masa verde, poate să ne aducă la liman verde. Altfel vom da, iarăș, de limanul pârjolit de granate. Și... vrei alte Niagare de sânge omenesc nevinovat?...»

Ți se răspunde: e sen-ti-men-ta-lism! Și, în vreme ce ești luat peste picior, fiindcă invoci rațiunea detronată, se răspândește cu o iuțeală vertiginoasă: șomagiul, sifilisul și pelagra și sărăcia și demagogia cea mai respingătoare.

Nu e timp de pierdut! îți spune respicat conștiința. Criza aceasta de autoritate a lozincilor sănătoase o să fie fatală pentru toți, din toate taberile. În locul bârfelilor de stâlpi de cafeana avem nevoie de lozinci, cari întremează. În locul criticelor corozive avem trebuință de pusul umărului, să scoatem carul din pietri. Nu e vorba acum dacă cutare are nasul mai strâmb — biet Cyranol — sau dacă cutare se uită șasiu, nici cei cu nasul drept și cu ochii teferi n'au s'o ducă bine, dacă nu se împotrivesc curentului de denigrare păcătoasă a tot ce se săvârșește astăzi.

Mai sunt autorități, cari trebuiesc ascultate!

Mai sunt lozinci, cari trebuiesc luate în seamă! Nu trageți totul în noroi! Nu pârjoliți cu vorba înveninată orice tresărire de viață cinstită, curată! Are să se răzbune amar ținuta voastră.

Mai sunt mulți, cari muncesc din greu! Se mai află muncitori la cultura generală, cari aduc cărămidă lângă cărămidă. Se mai găsesc oameni, cari n'au lozınca: Dă-i la mir! lozınca dureroasă! Lumea trebuie să mai aibă altare, cărora să li se închine, altfel..

Altfel... dar mai bine să servim cu o poveste. Nu e poveste. E o întâmplare adevărată, a cărei autenticitate o garantăm.

Pe timpul bolșevismului lui Béla Kuhn. Intr'un oraș de provincie. S'au intronat comuniștii. Tăiau și spânzurau. Moarte «burghezilor»! Pentru că erai născut «burghez», erai vrednic de disprețuit. Numai dacă purtai lavariera roșie, comunistă, la gât, numai dacă știai să sculpi și să înjuri mai țigănește, erai adevărat «tovarăș».

O ceată de tovarăși, pleava societății, voia să-și răsbune asupra familiei unui avocat și — fără multă vorbă — i-a adus în casă o întreagă familie de... țigani de laie. Cu puterea. În zadar au fost protestările nevestii avocatului, în zadar lacrimile ei, în zadar constatările ei îndreptățite: dar cum credeți că mobilele astea sunt pentru oameni ca ceice mi i-ați trimis; n'a ajutat nimic: puradeii, erau vre-o 5—6, cu mama lor și cu capul familiei au trebuit să doarmă și să «petreacă» în casă cu ființele delicate, cu oamenii culți, cari n'aveau altă meșteahună decât aceea că se născuseră «burghezi».

Pumnii de fier ai comuniștilor porunca: nici un covor persian să nu se miște dela loc! și biata advocătiță era silită să-și vadă covoarele murdărite de puradeii de laie. Vocea de stentor îmbătut da poruncă: nici un lucru să nu se clatine dela loc — și țiganca avea marele privilegiu să doarmă în lăngăria albă și curată a patului «burghezei».

Dar nici țiganca *nu se simțea bine!* Cum să te simți bine într'un mediu, care nu-i de tine? Venea adeseori cu lacrimi în ochi și se ruga de doamna avocatului: «Nu te supăra, dragă doamnă, nău te supăra, da mă snopesc în bătaie oamenii ăștia, dacă nu rămân aici. Mă omoară! zic că-i lumea bolșevică și că d-voastră v'ați mâncat mălaiu'!».

Ce tragi-comedie!

Câte sute de mii de ființe au plătit cu viața, în Rusia, în Ungaria, în Germania, această isbucnire a bolșevismului! Nivelarea aceasta absurdă cu fiecare om de pe stradă, cu fiecare trecător!

Nău simțiți că zace *mai mult* în întâmplarea aceasta dela... Kecskemét, căci acolo s'a petrecut întâmplarea... că este mai mult decât o scenă hazlie de operetă?

Vreți să se reediteze astfel de scene ridicole și *tragice*, jucând cancanul lozincile false?

Vă supralicitați în promisiuni imposibile, la țară? Vă îndușmăniți, tăind toate podurile de *trecere*, de salvare? Periclitați cultura, cea atât de hulită și pângărită astăzi? Dar ce puneți la loc?

Intr'o țară a dat poruncă conducătorul ca să fie anul acesta anul tăcerii. A tăcerii active! Oamenii să nu mai bârfească, ci să muncească din greu. Să le fie greață, da, greață, de înșepăturile de cafenea.

Ideje bizară? Dacă nu urmăm statul, se înfiripă în curând marșul funebru al lui Chopin, dacă vreți, pentru... cultura europeană. Ne vor rămânea ochii, să o deplângă...

Vers.

*Un copil se uită 'n ochii mei,
Un copil ce seamănă cu mine.
E copilul, care 'n urmă-mi vine.*

*Ochii lui sunt încă prea curați,
N'au privit poate numai la stele!
Vor vedea și lacrămile mele?*

*Ochii lui sunt buni și se tot miră,
O, cât de frumoasă e oglinda lor.
Și păcatele-mi în ochii tineri, mor.*

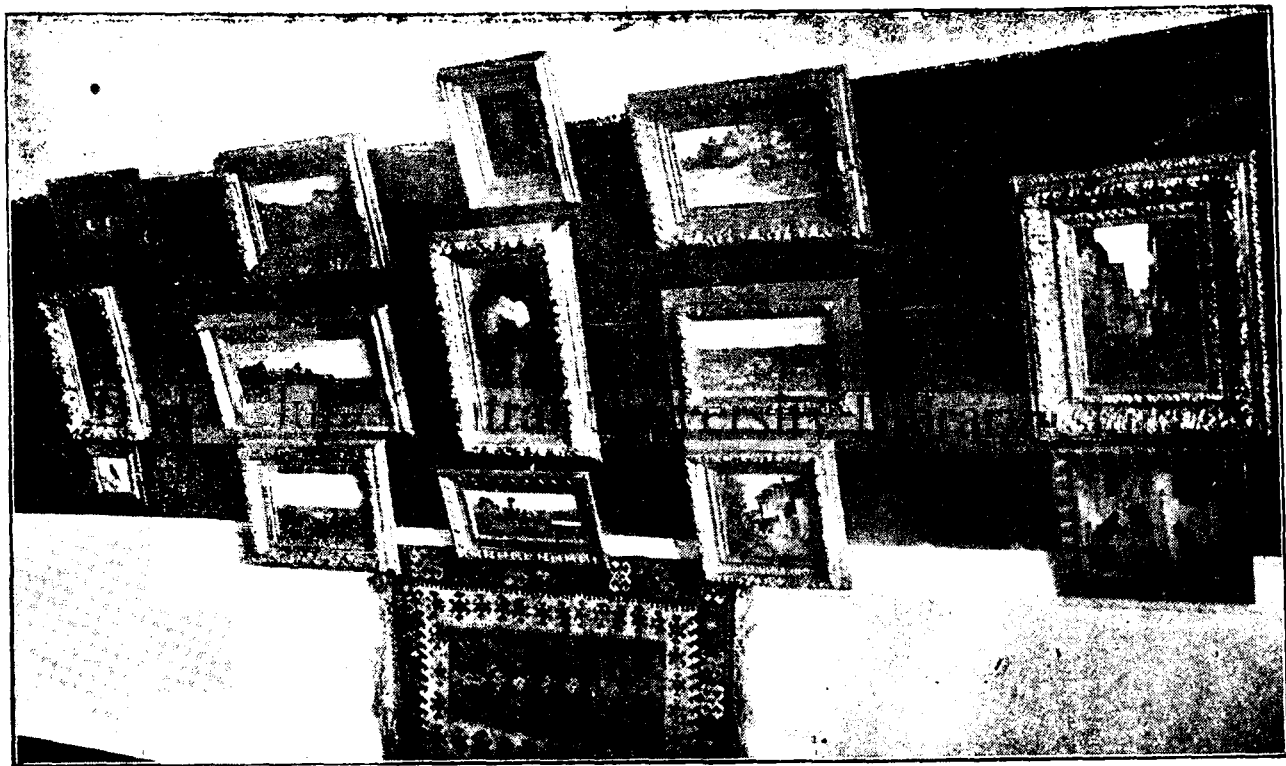
*Un copil se uită 'n ochii mei,
Un copil ce seamănă cu mine.
De-aș fi orb nu ar fi mai bine?*

Să nu-mi văd copilăria 'n tine...

Emil Isac.

«Poate că îți trebuie mai mult curaj ca să te împotrivești calomniilor, ofenselor și înșepăturilor, decât ca să îți fruntea în fața tunurilor și a bombardărilor». (Savantul francez *Charles Richet*, 18 Mai 1924.)

Expoziția de studiu: I. D. Ștefănescu la «Astra» (Sibiu) Decembrie 1925. Sala Grigorescu.

O carte prețioasă.

„Miscellanee“ de Alexandru Lăpedatu.

În locul neobrăzatelor romane «moderne» sau a pieselor și «revistelor» ultra-decoltate ale epocii noastre, am pune în mâinile cetitorilor români aceste Miscellanee, aceste articole amestecate, cărora autorul le-a dat subtitlul: «cuvinte comemorative, panegirice, ocazionale și politice.»¹ Sunt o colecție de discursuri și de articole ocazionale — cu același fir roșu: evocarea unor oameni cinstiți, preaslăvirea unor idei curate, nobile, apelul spre închegarea rândurilor, apărarea punctului de vedere românesc, corect.

În atmosfera noastră, supra-incărcată cu lozincile cele mai absurde, găsește cetitorul atent un fir al Ariadnei din labirint. Află un arsenal întreg de argumente valide, pe cari va trebui să le lanseze în societatea de astăzi, dacă vrea ca atmosfera să se purifice. Nu e sporovăială — și vai, multă sporovăială ne mai este dat să ascultăm în zilele noastre! — nu este ventrilocism, sunt reflecțiile unui istoric și scriitor de bun-simț, care a scris aceste articole, printre picături, cum s'aș zice, pentru lămurirea obștei românești.

Profesorul de istorie comemorează pe mama lui Ștefan cel Mare la mânăstirea Probota, pe Neagoe Vodă la universitatea din Cluj, pe Mihai Vodă Viteazul în «Teatrul Național» din Iași și pe Petru Maior la o serbare a universității din Cluj. Cu căldură, cu cucernicie, cum se cuvine memoriei celor evocați.

În «Cuvinte Panegirice» își amintește cu duioșie și cu recunoștință de Aurel C. Popovici, al cărui trup neinsuflețit îl dorește în Ardeal, adus de pe țărmul lacului Lemanolui, din Geneva; de Gavriil Precup; de prietenul Dr. Ioan Scurtu; de fostul nostru președinte Andreiu Bârșeanu.²

Într-o serie de articole se ocupă dl Lăpedatu cu «Teritoriul etnic și politic al românilor din Transilvania și Ungaria», arătându-ne teritoriul etnic și teritoriul politic, problema săcuiască, problema Banatului, problema graniței nord-vestice, raporturile etnice din teritoriul politic al românilor din Tran-

¹ București. Tipogr. «Cărților Bisericești», Str. Principatele unite 60, 1925, 220 pag. Prețul?

² Dăm încheierea elocuentă: «Arareori bărbat, care să se fi ridicat, numai și numai prin muncă stăruitoare și onestă și prin meritele reale și unanim recunoscute, acumulate pe urma unei astfel de munci, la posturile și demnitățile cele mai mari și mai însemnate, fără a le fi căutat, fără să le fi râvnit măcar. Și iarăși, arareori om, care odată ajuns la astfel de posturi și demnități să le fi știut purta și reprezenta cu mai multă râvnă și conștiințiositate, cu mai multă jertfă de sine și devotament, cu mai multă podoabă și cinste. Fie această onoare pentru societatea noastră de azi, pentru tinerime îndeosebi, mai todeauna nerăbdătoare și grăbită, adeseori vanitoasă și orgolioasă și câteodată superficială și neserioasă, fie, zic, un *memento*, care s'o aducă la o concepție de viață mai ideală și mai serioasă, asemenea celeia a bărbatului ilustru și binemeritat, pe care tocmai pentru aceasta o națiune întreagă îl conduce astăzi la mormânt cu sentimente și cuvinte de sinceră iubire și adâncă recunoștință.

silvania și Ungaria — servind toate acestea ca «studiu de orientare etnografică și politică, scris în preajma conferenței de pace dela Paris», unde dl L. a fost un atât de prețios reprezentant, ca istoric-etnograf expert al României.

Dacă într'un loc aduce dl Lăpedatu laudă dlui De Mârtonne pentru marile servicii aduse României ca savant, în fața areopagului dela Paris, pe drept cuvânt are și dsa dreptul să-și revendice un însemnat merit pentru lămurirea problemelor românești, acolo.

Altă serie de articole tratează probleme bisericești (despre constituantă, etc.), pledează pentru o alianță sinceră între Cehoslovăcia și România și arată ce rost mai poate avea o universitate maghiară în Cluj.

În «Cavinte ocazionale», ne indică «Câteva relațiuni și considerațiuni cu privire la granița noastră de Nord-Vest» (o conferență a actualului nostru membru de onoare, ținută la adunarea generală a noastră, în Oradea-mare, 1920!); insistă asupra sentimentelor de iubire ale Franței față de noi, la diferite prilejuri, și se bucură de punerea pietrii fundamentale a catedralei române în Cluj, noul «Sion românesc».

O deosebită atenție merită seria de articole, scrise de istoricul român în decursul zilelor de restriște, petrecute în Iași. Sunt articolele apărute în ziarul dlui N. Iorga, în «Neamul Românesc». Documente ale vremii — puneri la punct judicioase.

Ca oricare om, care judecă, a căutat să-și dea seama despre *nexul cauzal* al desfășurării evenimentelor istorice și a ajuns să motiveze cu toată pătrunderea unui istoric conștient.

Acum, după debandadă, pun câțiva foști conducători austro-ungari și ei degetul pe rană și-și recunosc păcatele, nu-i vorba, *post festum*. Dacă în 1917 nu se știa încă la Iași că Tisza a opus un *vefo* declarației de războiu la consiliul de coroană (nu poate fi vorba deci de «politica ultrarăsboinică» a lui Tisza, cel puțin la începutul războiului — mai târziu s'a dat după păr, vorba românului)¹, astăzi știm din documentele secrete că acest Ștefan Tisza a mărturisit, într'un tete à tete cu Wilhelm II, în 23 Martie 1914, că «are de gând să acorde și mai multe concesii românilor în ceea ce privește biserica, școala, terene, pe cari — de fapt — au fost tratați aspru, pe nedreptul» («beabsichtige den Rumänen in bezug auf Kirche und Schule, auf welchen Gebieten sie in der Tat ungerechtfertigt hart behandelt worden sind, noch weitere Konzessionen zu machen») — că nutrește speranța «că cu timpul tot va dispărea *nemulțămirea Românilor, nemulțămirea, care poate că în unele privințe nu este neîntemeiată.*» («... Dass doch mit der Zeit die jetzt vielleicht in manchem nicht unberechtigte Un-

¹ În memorandumul secret, înaintat Impăratului Rege Francisc Iosif, aducea Tisza, la punct 3, ca argument contra declarației de războiu: «În momentul actual, — când *România e ca și pierdută pentru noi* (vezi bine! trad.) și când n'am câștigat un echivalent (Ersatz) pentru ea, și când singurul stat la care conta Bulgaria, zace istovit, la pământ, — de foarte nepotrivit (pentru declararea unui războiu),» (v. «Tisza, contrarul războiului» de maiorul Seeliger, după cartea prof. Dr. A. Weber, în «N. Wiener Journal», 3 Ian. 1926)

zufriedenheit der Rumänen schwinden werde» — citatele sunt din «darea de seamă» a ambasadorului Germaniei la Viena, Heinrich (Enric) von Tschirschky und Bögendorf, publicată și în *Montgelas*: «Leitfaden zur Kriegsschuld», 1923, pg. 189—191)¹.

Dacă dl L. numără între *cehi*, în 1917, pe contele *Czernin*, iarăș, nu i-a putut ceti în suflet acestui *cameleon* politic, care în «memoriile» sale din 1919 (ed. II) declară că este «o *pedeapsă grozav de dreaptă* că biata Ungaria aceasta, care a contribuit atât de mult la căderea noastră definitivă (a A. U.), a suferit mai greu decât oricare pe urma căderii acesteia, și că românii cei atât de mult de disprețuiți și urmăriți (persecutați) de ea au fost aceia, cari au reputat cele mai mari triumfuri din pământul unguresc» («Im Weltkrieg» pg. 128) — iar într'un panegiric la adresa «eroului național (?) Ștefan Tisza»², în 1925, declară: «Încă după multe secole vor numi, plin de respect, fiii Ungariei, eliberați de mult de sub stăpânirea streină, apăsătoare, numele acestui viteaz bărbat, care a luptat ca nime altul». («Erinnerungen an Graf Stefan Tisza» Budapesta, 1925, pg. 31).

Dl L. remarcă talentul de propagandiști în streinătațe a cehilor și pledează pentru o imitare a sistemului de propagandă inaugurat de Masaryk, Beneș, etc. De când a scris dl L. articolele au ieșit la iveală documente secrete, bunăoară acela al *marelui stat major german* (publicat, în parte, de maiorul Seeliger în «N. Wiener Journal», 9 Aug. 1925), document, în care se spune, cuvânt de cuvânt: «Că au trecut (la dușman) întregi trupe cehe am considerat-o drept o dezertare ordinară și nu ne-am gândit la aceea ce simțiminte poate avea un popor întreg; care se află în tabără «dușmană» — și nu ne-am gândit că și noi nu obicinuiam să considerăm de deserteare trupele germane ce s'au desfăcut, ce au desertat, la Lipsca, de lângă Napoleon». (Dacă însuș statul major german califică astfel ținuta cehilor — ce să zicem de ținuta noastră, câtă vreme și Tisza și-a calificat conduita față de noi ca mai sus?!)³

¹ Tot în cartea aceasta extrem de importanta dare de seamă secretă a ambasadorului la cartierul imperial *von Treutler* din 14 Iunie 1914, despre convorbirea dela Konopischt între Wilhelm II și Arhiducele Francisc Ferdinand. Acesta spunea: Ungaria e «arena de întâlnire a câtorva familii și forma oligarhică de guvernament însemnează o siluire formală a elementelor nemaghiare, cari constituie mai mult de 50% din populația generală». Wilhelm trimite vorba reprezentantului său Tschirschsky să-i amintească mereu lui Tisza: «*Herr gedenke der Rumänen!*» (Dle, adu-ți aminte de români! — adecă: dă-le drepturi). În zadar am așteptat în presa noastră comentarul acestei conversații, cu toate că foștii conducători ai Germaniei și ai Austro-Ungariei își mărturisiau astfel ei înșiși slăbiciunea...

² O întrebare foarte îndreptățită: poate fi *erou național* acela, care, mănât de un «patriotism de pustă» (epitetul e al cont. Czernin), fără de *flair* politic, aventurează întreagă politica poporului său iubit, aducându-l la dezastru? Atunci fiecare exaltado este erou național.

³ Secretarul fostului Imp. și Rege Karl, dl *Karl Werkmann*, scrie în «N. Wiener Journal» (9 Aug. 1925) despre «Politica Imp. Karl»: «Această misiune (de a menține A.-U.) i-a fost îngreunată în decursul războiului deja Imp. Fr. Iosif prin declarația unui *cancelar german*, că războiul mondial ar fi *războiul germanismului împotriva slavismului*. Regele K....

Cu aceleași argumente solide salută dl L. (și conferența e publicată în franțuzește în volum, așa, cum a fost ținută) pe profesorii și studenții francezi, oaspeți în România, în a. 1921, arătându-le, în aula universității din Cluj, cât de retrogradați am fost, cu forța, de o nobilime maghiară mioapă. Le descrie martiriul nostru cultural, punând întrebarea îndreptățită: «câtă vreme cultura noastră nu s'a bucurat de sprijinul guvernului maghiar după *cum trebuia*, cum s'a așteptat dela noi entuziasm față de un astfel de stat? (După cum întreabă dl *Sextil Pușcariu* acelaș lucru, la jubileul gimnaziului din Brașov, constatând că maghiarii nu ne-au lăsat nouă, celor mai bine de trei milioane și jum. de locuitori români, decât 3 licee românești; — după cum isbucnește și ministrul de instrucție român, dl Dr. C. Angelescu — în Ian. 1926, în parlament: «Sub stăpânirea ungurească noi, românilor, nu aveam decât 4 licee, dintre cari unul maghiarizat și un gimnaziu... Aceasta la o populație de 3 jum. milioane de locuitori!»).

Studenților și profesorilor francezi li s'ar mai fi putut arăta în Cluj, din prilejul vizitei lor și un articol de fond al lui... *Clemenceau*, apărut în ziarul parizian «*La Justice*» (12 Mai 1894, trad. în «*Tribuna*» 1894). Dl *Clemenceau* întreba, pe timpul «*Memorandului*»: «Ce fo'os poate aștepta statul unguresc dela o asemenea nedreaptă persecuție? Ce sentimente vor aduce cu sine cei 15,000 de săteni, veniți la Cluj, din toate unghiurile țării, ca să aclame pe acuzați? Cine îi va putea împiedeca de a-și îndrepta privirile spre București? (Dacă există logică pe lume — este aceasta! Trad.)... Maghiarii, sprijiniți pe libertatea lor, sunt datori să recunoască celorlalte naționalități acelaș drept de viață, pe care i-au revendicat pentru ei cu atâta energie, apărându-l cu toată bărbăția contra *Austriei*. *Toată dreptatea e pe partea românilor*... Independența națiunii maghiare va fi mai bine garantată prin liniștea și libertatea raselor vecine, decât prin apăsarea violentă, a cărei *consecință inevitabilă* este rebelul, totdeauna hazarduos (plin de hazard). *În interesul chiar al Ungariei trebuie acordată libertatea românilor din Transilvania.*»

Clemenceau a văzut bine. Nobilimea și studențimea universitară maghiară s'au mărginit să vocifereze, să scuipe, să terorizeze, să lase să treacă pe sub juguri caudine pe reprezentanții românilor. Cine a sămănat vânt, a secerat furtună. Pumnul nu e argument!

De când a scris dl L. articolele s'a aflat și «*Memorandul*» nostru, sigilat, *nedesfăcut*, în «*Burg*»-ul din Viena! Și se mai miră unii că s'a dat peste cap Austro-Ungaria! Se spune că Zita alergă în lunile din urmă ale domniei ei, cu «*Gross Oesterreich*»-ul lui *Aurel C. Popovici* subsuoară. Prea târziu!

Nici «*programul de guvernământ*» al lui *Francisc Ferdinand* nu l-a putut cunoaște dl L. în 1917. Acum îl avem negru pe alb. «*Gross Oesterreich*»-ul lui *Aurel C. Popovici* era luat ca prototip. (v. art. de fond «*Prager*

trebuia să entuziasmeze pentru alți ani de luptă pe Cehi, Slovaci, Sloveni, Poloni, Ruteni, Sârbi și Croați, într'un războiu, care fusese așigat ca deslegarea unui antagonism între slavi și germani, să entuziasmeze națiunile acestea și pe Germanii, Maghiarii, Italienii, Ladinii și Românii dublei monarhii, pentru un războiu...» Ne-am fi înțeles deci...

Presse», 29 Iunie 1924 și referada șefului cancelariei militare a arhiducelui, a colonelului *Brosch*, în «Neues Wiener Journal», Dec. 1923).

Cetitorului, care a urmărit evoluția politică în A.-U. îi cade bine în «Miscellanee» caracteristica siluetei politice a lui Aurel C. Popovici. Așa privește un istoric imparțial problema. După lectura cărților (memorii) scrise de Conrad; Nikitsch, secr. lui Karl Nowak; Seton Watson («Le monde Slave», Apr. 1925), în care s'a arătat, cu vârf și îndesat, atmosfera *imposibilă* din fosta monarhie austro-ungară, va trebui opinia publică românească să-și dea seama mult mai bine de situația extrem de dificilă a reprezentanților români la Budapesta și Viena, în acea cloacă maximă a dublei monarhii și să judece actele lor în *situația dată*. Aceasta ca să aibă românii argumente valide în lupta de principii, care ar trebui să domine în publicistică, fiind vorba de reînvierea unei idei... vampir, că Hungaria rediviva ¹

Di L., de sigur, nu se va opri la «Miscellanee». Ne-a dat atâtea probe că poate să-și adune gândurile mănunchiu în opere de dimensiuni mai mari.

Așteptăm dela dsa multe și frumoase opere, mai cu seamă aceea, care să adâncească, cu o argumentație tot atât de elocventă, problema: «De ce s'a prăbușit monarhia austro-ungară?» Și «Miscellaneele» sunt un memento pentru politica maghiară. Acum, după războiul mondial însă, este material bogat la dispoziție și opinia publică ar trebui să recapituleze fazele chinurilor prin cari a trecut omenirea, ca să învețe minte... Un studiu de acesta se impune.

Dlui L. să-i fim mulțumitori pentru minunatele pagini oferite spre meditare. Să se plimbe cartea dsale din mână în mână — nu într'o plimbare de plăcere, ci într'o plimbare, care-ți deschide ochii să vezi prin păclădeasă din ziua de astăzi, spre un far... farul ce-ți prevestește pământul solid sub picioare...
H. P.-P.

Filmul cinematografic ca factor de educație morală a societății în Statele Unite.

Una din primele observațiuni, pe care este silit să o facă europeanul sosit în Statele Unite cu gândul de a studia biologia și patologia societății și națiunii americane este lipsa evidentă a individualității atât de mult apreciată în Europa noastră. Mecanizarea vieții moderne americane a produs un nou tip de cetățean stăpânit de mașină și stăpân pe mașină. In-

¹ Chiar și oficiosul *bolșevic* «Istvestia» a declarat în August 1925 că A.-U. a fost o «temniță a naționalităților» și că independența Cehoslovaciei și Poloniei «marchează un progres în evoluția umanității». (v. «Gazette de Prague», 15 Aug. 1925)

dividualitatea este tot mai rară și masele se uniformizează într'o societate omogenă, cu milioane de cetățeni cari trăesc la fel și gândesc la fel.

Dacă faci o plimbare pe celebrul Fifth Avenue din New-York, vei vedea mii de persoane de ambe sexe îmbrăcate aproape uniform. Dacă nu ne mulțămim cu observații superficiale ușor ne putem convinge, că uniformitatea de aici diferă foarte mult de uniformitatea din Paris sau București. Nu adoptarea generală a ultimei mode este cauza uniformității, după cum se întâmplă la noi. La noi, moda indică anumite linii, decoruri, culori, etc., pe cari femeile europene (foarte adeseori croitoresele), le respectă cu sfințenie la confecționarea toaletei. Totuș, fantezia, gustul și spiritul eclectic al europenilor face, ca principiile de modă să fie aplicate din caz în caz cu cea mai perfectă armonie cu forma și particularitățile fizice speciale ale fiecăruia. Spirite mai artistice încearcă o armonizare a modei, chiar și cu structura sufletească sau cu dispoziția de sezon. Aici din toate acestea nu vedem nimic. Toate hainele sunt confecționate de mașină și diferența este cel mult în decor mărime și culoare, fără nici o adaptare personală.

Dacă ar fi vorba numai despre îmbrăcăminte, ar fi inutil să insist asupra acestei uniformizări. Fenomenul este însă general și privește întreaga structură sufletească a americanilor.

E bine, e rău, este de văzut. Ceeace trebuie însă remarcat este faptul, fenomenul uniformizării s'a produs chiar în Statele Unite, cari au o populație compusă din emigranți și urmași de emigranți, de origine etnică cât se poate de mixtă, începând cu spanioli și englezi și terminând cu zecile de variațiuni de negri, cari dau un aspect atât de particular acestei țări. Cum s'a făcut această miraculoasă uniformizare sau «unificare» la o limbă, un sentiment public, un fel de compoziție sufletească și uniformă prezență externă?

Nu se pot reduce cauzele la una singură. Fără îndoială că necesitățile de toate zilele, viața mai mult urbană decât rurală, aglomerațiunile de mase în nenumăratele fabrici, instrucția publică, etc., au determinat în mare parte formarea actualei structuri sociale americane.

Vreau la locul acesta să insist asupra unui factor care în timpul de față are o influință determinantă asupra formării sc-

cietății și națiunii americane. E vorba de filmul cinematografic. Nimeni nu contestă, că cinematografia este cel mai important mijloc de educație al națiunii americane. Legiuitorii, de comun acord cu păzitorii moralei publice, au recunoscut rolul determinant ce-l are filmul în viața modernă americană și după cum era natural și-au dat toată silința ca să utilizeze acest formidabil factor în favorul populației și să nu o lase sub nici un preț la discreția unor trusturi, cari ar urmări un singur scop: maximul de beneficiu material.

A urmat deci în mod firesc o mișcare pentru reglementarea filmului. Nu vreau să detaliez aci ce a însemnat pentru spiritul public democrat din America ideea reglementării. Este suficient să amintesc în treacăt două fapte. În Statele Unite, «țara coșurilor de fabrici» industria filmului ocupă locul al doilea în ce privește capitalul investit și brațele de muncă angajate. (Prima este industria automobilelor.) A aplica o lovitură unei industrii atât de importante este un act de mare curaj. Al doilea fapt este, că în America teatrul a intrat în faza de agonie, chiar în urma dezvoltării rapide a cinematografului. Acest stat-cu 120 milioane locuitori abia are câteva teatre dramatice pe tot teritoriul său. (Din 84 orașe mari numai două au operă!) Cinematograful a ocupat pe toată linia locul teatrului. Desigur însă, că teatrul n'a avut niciodată numărul fantastic de vizitatori, pe cari îl are cinematograful acum. În toate orașele există nenumărate săli de teatru de dimensiuni fantastice și unde adeseori trebuie să faci coadă câte 20—30 minute pentru a obține bilete. Deci cinematograful este instituția cea mai frecventată din Statele Unite și el suplinește și rolul teatrului, atât de mult cultivat în Europa. Se poate reglementa o astfel de instituțiune populară, într-o țară democratică?

Răspunsul este afirmativ! Filmele cinematografice se censurează în o serie de state și orașe din Statele Unite și chiar acum se află deșus pe masa congresului din Washington proiectul de lege pentru introducerea *cenzurei filmului pentru toate țările din Statele Unite*. De prezent cenzura filmului există în Statele: New-York, Pensilvania, Virginia, Ohio, Indiana, Maryland și Kansas și în orașele Chicago, Detroit, Boston, Kansas Miss și Honston. În curând însă cenzura va fi generală pentru întreaga țară.

Ce a determinat introducerea cenzurei filmurilor și cum se face cenzura?

Atât moraliștii, cât și opinia publică a observat, că unele filme au efect demoralizator asupra spectatorilor și îndeosebi asupra tineretului. Era natural, ca atunci, când răul a ajuns destul de departe, să se producă o reacțiune. Reacțiunea s'a produs simultan la două categorii de oameni: la preoți și la artiști. Artiștii au înființat în foarte multe orașe așa-numite «Better Movies Picture Soc.» cari au avut ca scop propagarea ideii îmbunătățirii filmurilor. Este firesc, că artiștii au fost preocupați de problema filmului din punct de vedere artistic. Preoții de toate confesiunile au mers însă mult mai departe. Bazați pe suprafața lor morală respectabilă și atât de diferită de cea a preoților din Europa, ei au întreprins și unele anchete, cercetând influențele filmului asupra diferitelor categorii de oameni. De ex. *ancheta privitoare la influența filmelor asupra criminalilor a dat un rezultat surprinzător.* Din anchetele făcute prin judecătorii s'a stabilit că *peste 50% a ucigașilor au executat crima după tălcuirea de ucidere văzută la cinematograful.* În timpul anchetelor, la procese, judecătorul punea următoarea întrebare criminalului: «Cum ți-a venit ideea să faci cutare lucru»? și răspunsul era în majoritatea cazurilor: *«așa am văzut la cinematograful».*

Aceste dovezi au fost determinante! Nimeni dintre factorii competenți n'a mai stat la îndoială asupra necesității de a se introduce cenzura filmului.

Ce zice însă opinia publică? Senzaționalul a fost mult apreciat întotdeauna de mase! De sigur, că parlamentul care ar aduce o lege contra gustului public ar risca să nu mai fie votat la o altă alegere... și aici lumea este democratică și conștientă de importanța votului. Fapt era, că o lege a cenzurei cinematografului va fi foarte nepopulară și greu de introdus. Și aici s'a produs un fenomen foarte ciudat și caracteristic, care s'a mai repetat în Statele Unite cu ocaziunea legii Volsteadt. Proiectul de lege a fost admis de parlament cu toate că majoritatea populației era de altă părere și cu toate că această populație urma să tragă consecințele din actele săvârșite de parlament. Tot așa s'a procedat și cu legea prohibiției alcoolului. Parlamentul a votat-o împotriva voinței națiunii! Este

aceasta democratic? Iată o ocazie pentru o nouă interpretare a democrației. Încă înainte de războiu și în cursul războiului statele au început să introducă instituțiunea cenzurii. S'au înființat așa numite «State Board of Censors», care a cenzurat toate filmele înainte de reprezentare și le-a aprobat sau refuzat în baza articolelor legii și regulamentelor de cenzură.

Cum operează Board of Censors?

Cenzura se execută în felul următor: Filmul este înaintat la oficiul de cenzură, unde rulează în fața unui cenzor, care notează observațiunile într'un proces verbal. Dacă filmul este admis, i se aplică clauzula. «Approved by Maryland Board of Censors Nr....» adică numărul curent, și această clausulă se proiectează îndată după titlul filmului la fiecare reprezentație. (Dela înființare până acum s'au aprobat vre-o 46,000 de filmuri în Maryland!)

Dacă filmul are scene cari nu sunt aprobate de cenzor, se comunică reprezentantului filmului, că trebuie să se «taie» cutare scenă. După operația cerută de cenzor se face o nouă rulare și filmul se aprobă.

Dacă filmul este aflat imoral, cenzorul îl respinge. Reprezentantul filmului are drept de apel. În prima instanță de apel filmul este proiectat în fața tuturor membrilor din cari se compune oficiul de cenzură. Dacă și ei resping filmul, reprezentantul filmului poate apela la curtea de apel, și filmul rulează în fața judecătorului.

Arareori s'a ajuns până la judecător, deși filmul respins de judecător este o admirabilă marfă pentru statele fără cenzură și pentru Europa...

Faptul, că în cele mai importante state din America s'a introdus cenzura, a determinat marile întreprinderi de filme să respecte cât mai mult regulile după cari se judecă filmele de cenzori, încât astăzi, de fapt, se resping relativ puține filme d. e. În Maryland după ultimele date ce le-am obținut dela «Board of Censors» au fost censurate 5335 filme într'un an. Dintre acestia 57 adică 1·1%, au fost respinse definitiv și 1192 adică 22·3% au fost condamnate la operație parțială, după care li s'a acordat aprobarea. În al șasălea an de cenzură aproape un sfert din filme sunt refuzate parțial sau total de cenzori!

Singure aceste cifre ar fi suficiente pentru justificarea existenței cenzurii cinematografice în Maryland. Și în celelalte state situația este asemănătoare. Șeful cenzurii, doctorul G. Heller afirmă, că cenzura din Baltimore este foarte liberală.

Cari sunt normele prescrise de lege pentru cenzurarea filmelor? Un lucru este sigur, că oficiul de cenzură, în deplină cunoștință a nepopularității sale și expus la cea mai minuțioasă controlă de însăși opinia publică, care în totdeauna e dispusă să distrugă reputația unor censori, cari ar fi inconsecvenți, lucrează cu cea mai perfectă conștiințiositate. Câteva scăpări din vedere sau acte de neglijență și opinia publică ar fi revoltată.

În afară de cenzurarea filmelor la centrală, oficiul de cenzură acordă o insigne unor personalități, cari fac serviciu benevol de inspecție pe circumscripții, și cari controlează și proiecțiunile fixe fotografiile, reclamele și inscripțiile din salele de cinematograf și fac raport oficiului de cenzură. Acești inspecțori aveau și locuri gratuite, acum însă s'au suprimat pentru că să nu devină și mai nepopulară instituția. Acum au intrare liberă, dar stau în picioare în cursul controlului.

Principiul oficiului de cenzură este următorul: Trebuie să vegheze să nu se strecoare filme imorale pe scenele teatrelor, dar se facă tot posibilul pentru a «salva» după putință toate filmele. Interpretarea legii în materie de cenzură este destul de anevoioasă, pentru că nu poate prevedea toate cazurile cari se pot produce în miile de filmuri. S'au stabilit însă totuș câteva principii generale, cari au fost cuprinse într'un regulament și din cari spiculesc următoarele idei.

Filmul se judecă în special după efectul ce-l produce asupra tineretului și adolescenților. Elimină deci tot ce excită curiozitatea în materie de sexualitate și crimă, și acolo, unde totuș, astfel de scene nu pot fi complet evitate, se cere încercarea de a transforma scena în așa fel, ca să nu poată fi înțeleasă cu ușurință de copii și tineri nematuri. Nu se poate aplica aceeași măsură pentru toate filmurile. Arta nu poate fi supusă la articole de regulament.

Întotdeauna se judecă, dacă un film este în general bun, dar conține scene inadmisibile sau dacă filmul este rău, fără a avea scene prea păcătoase. În cazul prim cenzura e ușoară. Se taie părțile excepționate. În al doilea situația este mai grea.

Nu se admit piese cu subiectul următor: dragoste nepermisă, scene amoroase, «suprapasionante», atentate criminale contra femeilor, prostituție și bordele, arderea și uciderea de oameni, disprețul legii, în special din partea funcționarilor publici, și în general, uciderile și sinuciderile. Se persecută în special scenele de otrăviri.

Nu se admite prezentarea adulterului pe scenă, sau prezentarea în lumină simpatică a beției, brutalizarea femeilor, copiilor sau chiar și a animalelor.

Opiu, morfina, boalele sexuale, cadavre, executări, sau strangulări și spânzurări — fie chiar și în comedii. Sunt urmărite filmele în cari se comit sacrilejuri. Nu se admite materializarea religiei. Se evită scene cu privire la diferențe de rase și națiuni sau scene în cari se pune față în față capitalul și munca.

Aceste sunt principiile generale, cari aplicate zilnic au condus la formarea unei mentalități speciale de «censori», care judecă dintr'o privire orice film.

Care este rezultatul practic al cenzurării filmelor? Poate o pierdere din punct de vedere artistic, dar un câștig incomparabil din punct de vedere moral.

(Va urma.)

Dr. Sabin Manoilă.

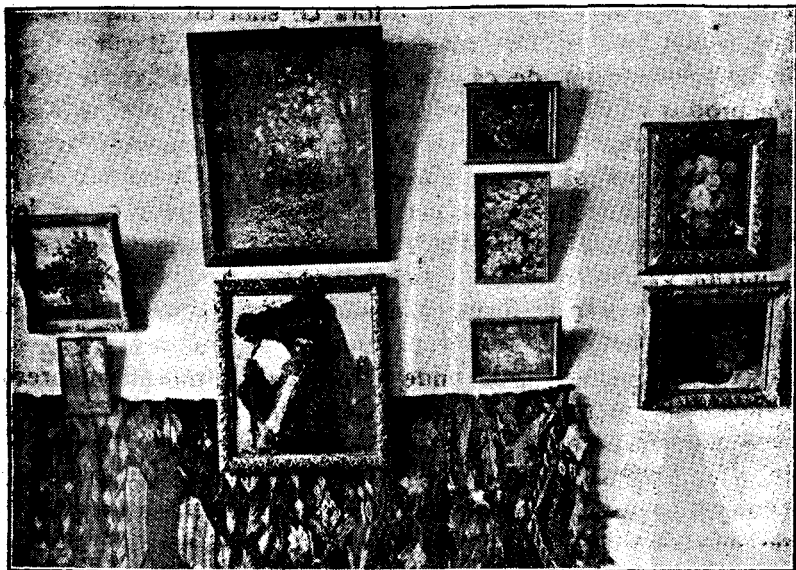
«Progresele științelor vor face din viitorul răboiu o măcelărie, ca aceea pe care am văzut-o și am suferit-o, dar incomparabil mai vehementă și mai îngrozitoare: va costa, în loc de 8 sau 10 milioane, viețile a 100 milioane de oameni, adică: va stârpi, în parte, neamul omenesc și îl va strica cu totul». Celebrul savant fizician francez *Branly* (Iulie, 1924).

«Dacă vrem să fim întâia națiune a lumii, să fim în urma rațiunii, a înțelepciunii, a înțelegerii pline de cuminenie a ceea ce este cu putință de ajuns și a bunătății, în urma contemplării, lipsite de patimă, a contemplării ce cuprinde întreagă omenirea: să fim, după frumoasele cuvinte ale lui Goethe, *bunt europeni!*»

Anatole France (Martie, 1922).

Prima vizită la Titu Maiorescu.¹

20 Noembrie 1904. — Ieri am fost la Maiorescu. Un salonaș cu tapet roșu închis, în care un tablou zâmbitor al doamnei Maiorescu, câteva busturi, o splendidă Venus din Melos în bronz, servind drept calorifer, și obicinuitele lucruri din casă. O masă în mijloc, parcă de cireș. Toate ușile odăii deschise; una răspunde într'un salonaș de muzică luminos, galben, alta în bibliotecă, alta nu știu unde, căci stau cu, spatele spre ea. Maestrul

*Expoziția de studiu: I. D. Ștefănescu la «Astra» (Sibiiu) Decembrie 1925.
Picturile dlui Verona.*

vine la mine, îmi dă mâna, mă îndeamnă să mă asez — cu fața în lumină, el în întunec — se așează aproape de mine.

Îmi face o introducere lungă, în care îmi spune că cîtin-du-mi unele poezii a văzut «că e ceva» și el, cu toate că e sceptic în privința talentelor, vede că sunt un talent, precum

¹ Fragment dintr'un vechiu ziar. Nu am schimbat nimic din cuvintele lui Maiorescu de acum 22 ani, spre a păstra valoarea de document literar a acestor însemnări.

talent e și Cerna și Sadoveanu, căruia îi iartă prea marea producție, pentru că din ea trebuie să-și fie familia. Eu însă nu e nevoie să public mult (atunci de sigur a mai citit și celelalte bucăți ale mele, nu numai câteva).

M'a chemat să vorbească cu mine în privința unor poezii. Aduce un număr de «Semănătoare», în care găsește — dinadins? — patru din poeziile mele: *Unui cântăreț de la țară*, *Cântecul viorilor*, *Munților*, *Călugărul*. Înainte de a începe analiza lor, îmi pune în vedere printr'o cuvântare cu foarte multe cotituri, că tot ce va spune el, eu sunt liber să nu primesc, sunt dator chiar să-l trec prin conștiința mea și apoi să decid; însă dacă public, dacă arăt și altora ce simt eu, e bine să știu ce răsunet au gândurile mele în sufletul altora. El, timp de 40 de ani neîntrerupt, de când a început «Junimea», a citit tot ce s'a produs ca literatură, mai ales ca poezie, în țara românească. De la această obicinuință nu s'a abătut de cât de vre-o doi ani, de când se ocupă cu publicarea Figurilor parlamentare, lucru pe care îl crede însemnat, căci cu părere de rău vede că dela un timp obiceiul memoriilor s'a pierdut cu totul, — din cauza multelor gazete ieftine — și o întreagă epocă importantă pentru neamul românesc ar dispărea dacă nu s'ar afla cineva să o fixeze. Despre Cuza, de pildă, acum nu se știe mai nimic; nu se știe cine a fost el, de unde a fost, cum a trăit, ce impresie a făcut unei persoane din vremea lui. Și Cuza a fost Domn al țării noastre timp de șapte ani, sub el s'a făcut Unirea. — Deci timp de doi ani l-a ținut această datorie de a fixa ce știe el despre epoca în care a trăit. În timpul acesta a neglijat literatura — speră însă că în vacanță se va pune în curent — și a citit numai pe apucate, dar totuș i-a ajuns ca să vadă «că e ceva». Acest «ceva» se vede și în versurile mele și de aceea m'a chemat să vorbim de ele.

După cum mi-a mai spus, eu nu trebuie să iau orbește toate vorbele lui, însă e bine să-i ascult părerea: el nu-mi face concurență, fiindcă n'a scris niciodată nici poezie, nici nuvelă, însă poate să mă ajute pentru că are o experiență de patruzeci de ani în ale literaturii românești. De altfel tot rolul său în literatura românească s'a mărginit la citirea cu atenție a celor scrise. Și speră că observările lui vor folosi, precum crede că au folosit și cele trecute. La masa aceasta — masa de lemn de

vișin din fața mea — Eminescu a citit și chiar a creat cele mai frumoase poezii ale sale,¹ Caragiale a citit toate dramele sale, de la Conu Leonida până la Năpasta, și tot la masa aceasta s'a citit tot ce s'a publicat mai bun în «Convorbiri literare». (Eu fac cu unghia un semn sub masă — ca să rămăe și dela mine ceva!). Deci au fost de folos observările unui cunoscător al literaturii. Căci dacă publici trebuie să ieși în seamă publicul, căci altfel ar trebui să scrii numai pentru tine. — Așa, Carmen Sylva la început asculta sfaturile lui, însă ca Regină, înconjurată de domnișoare de onoare și de persoane care-i admiră absolut tot ce scrie, mai târziu a început a primi cu răceală observările lui. La unele din aceste observări răspundea: «Așa mi-a venit mie să scriu!» Bine, așa și-a venit, dar asta nu înseamnă, Doamne, că tot ce vine omului în minte e bun de publicat. «Când am simțit că nu mi se ia în seamă sfaturile, am tăcut. Mă chiamă și acum din când în când de-mi citește câte ceva, dar când nu îmi place, tac — și ea cunoaște după tăcerea mea ce vreau să spun».

Apoi a trecut la analiza poeziilor mele². *Călagărul* a fost prețuită ca cea mai bună. «Înainte de Eminescu ar fi fost cu neputință să se scrie așa ceva; el a deschis drumul spre aceste taine ale limbii noastre». Defecte: o repetiție și un cuvânt «subt nivelul» întregii poezii: feștilă. *Munților*: un dittramb admirabil, cu singurul defect că nu are rimă (căci după părerea lui rima e necesară, fiind o haină care ascunde goliciunea formelor gramaticale ale limbilor moderne) și aci are prilejul să adauge că mă socotește de talent, fiindcă am o notă originală foarte fericit venită în literatura noastră, o notă sănătoasă: bucuria de viață, iubirea de natură, un fel de chiote de copil scăpat din casă în mijlocul câmpurilor. În «*Unul cântăreț de la țară*», primele trei strofe frumoase, a patra și a cincea ar putea fi unite într'una. În *Cântecul viorilor*, prima strofă frumoasă, a doua admirabilă, asupra întregului însă trece fără a-l caracteriza (do-

¹ Când era cuprins de frigurile inspirației, se închidea în cameră și nu mai lăsa nici pe Maiorescu să intre la el. Rămânea astfel ziua și noaptea. Nu crăpa ușa de cât ca să ia tava plină cu cafele din mâna servitorului. După ce le bea pe toate, lăsa tava cu ceștile goale pe podele, în sală, și se incuia iarăși. (După spusa lui Maiorescu, din același ziar, la altă dată.)

² Le citea singur, domol, cu tonalități profunde, cu unele accentuări, care făceau chiar pe autor să descopere laturi necunoscute ale talentului său. Greu se poate închipui un mai desăvârșit cititor de versuri ca Maiorescu.

vădă că avea îndoeli și obiecțiuni de care mă cruță). Tocmai pe aceasta a doua strofă o zdrobise, în critica lui, Florian Bescescu¹ și de aceea izbucni, fără voce: «Tocmai de strofa asta a răs...» însă cum el continua să citească, am tăcut. El însă prinsese ceva din cuvintele mele și după citirea monotonă care urmă, vedeam că nu mai era cu gândul la versurile mele, ci la întreruperea mea, căutând să ghicească înțelesul acestei întreruperi. La al treilea vers din strofa a treia se încurcă la citit, și atunci, revenind deodată, renunțând la deslegarea celor spuse de mine, urmă cu citirea atentă a poeziei. Întreruperea aceasta cred că i-a adus în suflet o nemulțumire² și un sentiment de fereală momentană. S'a strecurat o răeală imperceptibilă, de care lucru mi-a fost mare nechez. Iată că trebuie să întrebuițez expresia teribilă: n'am cuvinte să mă exprim.

Îmi aduc aminte de un moment: când mă întreba ce e «răsură», pentru că nici soția sa, «care e bună cunoscătoare a limbii românești», nu l-a știut. Eu îi răspund mirat că înseamnătrandafir sălbatec, măceș, și că acest cuvânt e popular. — A! Églantine? Vezi, eu n'am știut asta! Răsură, cuvânt latin! În franțuzește se numește églantine... Și îl văd, de-o parte pe el, plecat pe «Semănătorul», notând cu mâna tremurătoare: «trandafir sălbatec, églantine» și murmurând, cu vocea lui gravă și dulce «Mais, c'est charmant, c'est très charmant!» — și de altă parte pe mine, cu ochi lacomi, frângându-mi degetele de masă, ascultând înfiorat și mândru că am învățat ceva pe Maiorescu.

Altă clipă când vorbea despre *Călugarul*, recitând versurile:

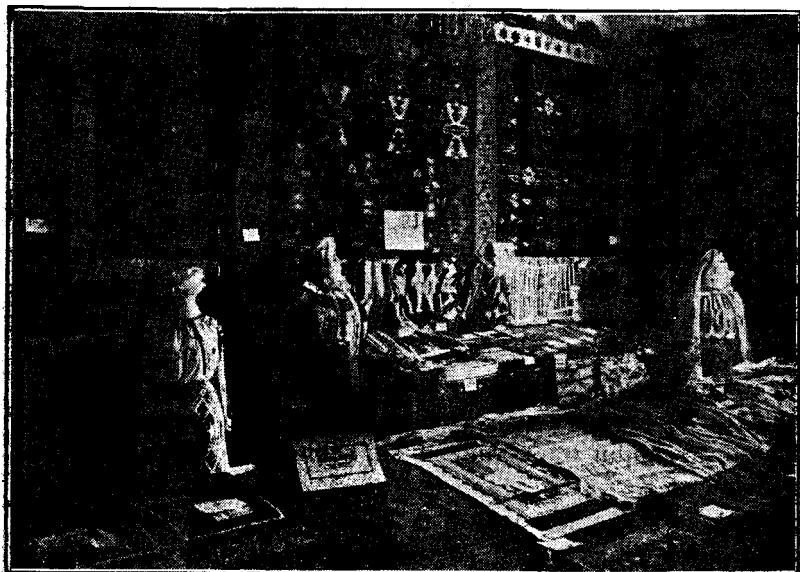
Eu sunt mișcat când sunete de clopot
În rugăciuni mă află la utrenii,
Sau când s'adună 'n liniștitul ropot
Bătrâni călugări cuvioși, la denii...

exclamă: «Admirabil! Versurile acestea sunt minunate în toate privințele!» Eu, dintr'o bucurie explicabilă — nimeni nu mă lăudase până atunci — râdeam ascuns, ținându-mi un scâncet

¹ Într'o revistă «Ovidiu», care apărea la Constanța și care nu poate suferi curentul «Semănătorului».

² Nemulțumirea avea o cauză pe care mai târziu a descoperit-o autorul acestei însemnări: Maiorescu începuse să nu mai audă bine și aceasta îl amăra mult, căci avea un fel de mândrie a sănătății sale trupesti și sufletești desavârșite. Se lăuda că nu visează niciodată, deci că își poate stăpâni sufletul chiar în timpul somnului. Credea că și-a putut ascunde perfect infirmitatea auzului său, și a fost profund jignit când, la senat, un adversar politic a făcut o aluzie stupidă la «surzenia» lui.

de bucurie, mă mișcam nervos pe scaun, îi sorbeam vorbele ca pe o beutură amețitoare. El de sigur simțea asta, și ca să văd dacă observă — și așa fi vrut-o — mi-am ridicat privirea spre el. Inșă nu se uita la mine, ci cu ochi zâmbitori, privea prin ușa deschisă de la spatele meu. Și sunt sigur, a fost cineva acolo — de sigur doamna Maiorescu — care îmi vedea bucuria și zimbea și ea. Am siguranța aceasta numai din privirea lui Maiorescu, o privire, care evident vorbea cu o altă, prietenă... Trecând prin odaia aceea se va fi oprit să mă vadă..

*Expoziția de studiu: D Comșa la «Astra» (Sibiu) Decembrie 1925.
Sala cu țesături naționale.*

Apoi, când am plecat, îl văd vorbind, vioiu, ducându-mă până la ușe și zicându-mi: «la revedere» (m'a poftit pe mine și pe Cerna, pentru Duminecă, la dejun), pe când eu umblu cu umerii strânși, intimidat de prietinia aceasta, silindu-mă din toate puterile să nu alunec pe parchet, lovindu-mă dureros de ciubucul ușii, tocmai fiindcă nu vream să mă ating de nimic..

M'a poftit la masă... Voi avea în față pe doamna Maiorescu și iar pe el... Când mă gândesc la dejunul acela am o strângere de inimă...

G. Vălsan.

După Șelimbăr...

S'a ridicat o troiță în cinstea unei victorii, care merită încă un semn, despre care la Șelimbăr nu s'a făcut pomenire.

Ce a însemnat lupta dela Șelimbăr pentru *țărani* din Ardeal a povestit cronicarul cult al vremii, dar trup și suflet din trupul și sufletul *boeresc* al clasei sale nemesești; a povestit Ungurul Wolfgang de Bethlen, în istoria sa (Ediția dela Sibiu, 1785, vol. IV, p. 429).

Descrierea nenorocirii Transilvaniei.

«Mai departe, la vestea nefericitei lupte date la Sibiu, care foarte iute a străbătut toată provincia, neamul Valahilor, care locuiește în Transilvania prin mahalale și sate, făcând în unele părți conspirație, se alătura veneticilor *de un neam cu ei* și prădau, împreună ori despărțiți, dealatul întregii provincii, toate erau pline de tulburare, supărare și lacrimi; nicăiri nu puteai rămânea în siguranță; fiecare se smerise sub mâna puternică a lui Dumnezeu; pedeapsa dată de Dumnezeu pentru păcatele neamului transilvănean se schimbase în turbare; fiecare își vedea cu ochii cea din urmă zi a vieții; nimeni nu putea să iasă din Transilvania, chiar și dacă ar fi voit, căci Valachii din Transilvania, câștigând, din această împrejurare, încrederea că *au copleșit un principat din neamul lor (cum nădărduiou ei)* și apucând după obicei, lănci ascuțite și sulii, țineau drumurile și ucideau ici și colo pe ceice fugeau, pe față și în ascuns, ori pe cei rămași acasă. Năvăliau în casele nobililor, le prădau bunurile și nenorocirea, jalnică în sine, o făceau și mai groaznică de văzut și de auzit. Așa a murit Francisc Teke, unul dintre comiții comitatului Turda, Ladislau Boronkai, și alți mai mulți bărbați străluciți din nobilime. Căci acești Valachi transilvăneni, din pricina lenei înăscute, au avere cam puțină și negrijită și astfel aproape cei mai mulți dintre ei se năzuesc să-și ușureze sărăcia de acasă cu furturi, tâlhării, jafuri: iar acum, când *slujbașii valahi le încurajau trădarea și sfârșitul războtului le dădea cutezanță*, nădărduiou că orice vor fi să-

vârșit, va rămânea nepedepsit și nemustrat. Și cu acest prilej hoțiau cu atât mai fără milă, căci mai înainte, când lucrurile în Transilvania erau liniștite, fuseseră obicinuiți să fie pedepsiți cu cele mai grele chinuri, iar furcile, temnița, săcurile, cângile, gropile nici odată nu se murdăreau mai mult cu altfel de nelegiuiri decât cu Valahi. Se zvonia că *Mihaiu, înainte de intrarea sa, așlțase pe ascuns tot poporul Valahilor transilvănenți cu ajutorul tainic al preoșilor lui* (pe care li numesc *călugări*, cu un cuvânt împrumutat dela Greci), ca să prigonească și să măcelărească noblimea, ca nu numai el însuși cu armele pe față, ci și alții, prin omoruri făcute pe furiș, să ajungă să piardă nobilimea. Astfel, pe ceice stătuseră în șir de bătaie împotriva dușmanului nemilos soartea nemulțămîită i-a expus să-i piardă, ucigându-i, iar pe lângă aceasta, pe ceice li scăpase din primejdia luptei, ca să-i măcelărească, pe unii într'un loc, pe alții într'alt loc, nu ostași înarmați sau în luptă deschisă, ci aproape hoți neînarmați și prin vicleșug».

Textul lui Bethlen este disprețuitor, dar mărturisește clar că disprețuiții, Valahi ardeleni erau veseli de venirea celor de un neam cu ei (latinește: *advenis popularibus suis sese adjungebant*), fericiți că le vine domn român (latinește *quod sui generis Principem nacti essent*), încrezători într'un bun sfârșit, care le măria îndrăzneala. Acestea au fost atunci motivele sufletești, care au înarmat pe țărani și i-au mînat pe drumurile marelui Domn.

Nicolae Bălcescu a cunoscut pe Bethlen, pe care l-a întrebuințat mult. Însă Bălcescu era de părere că Mihaiu Viteazul nu a înțeles tot folosul ce l-ar fi putut trage din elementul țărănesc ardelean, cu ajutorul căruia ar fi trebuit să stărpească nobilimea, pentru a iniția viitoarea Dacie. Instinctul țărănesc fusese mai isteț...

Problema dăinuiește încă. Cu astfel de arme în legi și în pace, se realizează ce țărănimea a încercat și după Șelimbăr: desființarea tiranilor nobilitari. După Șelimbăr era cu vre-o 160 de ani după revoluția dela 1437, cu vre-o 185 înainte de a lui Horia, care în alți

64 de ani se repeți în anul 1848. Dela 1848 până la 1918 fost-au 70 de ani. Anii sunt și întâmplare; oricum însă, dela Horia încoace timpurile de îndrăzneală nouă se scurtează, sunt cu câte un veac mai scurte. Spre viitor — fi-vor ele și mai scurte? Să nădăjduim că ceice au înțeles odată, în vremuri de întunerec, ce trebuie să facă pentru sine și neam, vor înțelege tot atât de bine în vremurile de înțelegere sporită ce le trăim acum.

G. Bogdan-Duică.

Zeflemeaua.

De-aș avea puterea, dar nu o am, aș aduna toate zeflemelele, cari circotesc prin cafenele, prin restaurante, prin ziare, prin culoarele parlamentare, și le-aș recomanda disprețului public.

Zeflemeaua — ea este una din cangrenele ce mistuie bietul suflet omenesc de azi! Zeflemeaua e acidul corosiv, care primejduiește răspândirea lozincilor sănătoase, vrednice de a dăinui.

În fața zeflemelei nu este nimica sfânt. Totul este suspectat, totul este tras în noroii își smulgi din adâncul sufletului ideea răspândită, motivală, — cutare saltimbanc, ce folosește zeflemeaua ca o trampolină personală, literară sau socială, își înfige stiletul zeflemelei, rânind ideea rânindu-i aderenții ce i-ar putea câștiga. Mi te-a sănătoasă îți dictează directiva spre ceva excelsior, ceva superior, ceva lipsit de veninul palavrelor de cafenea — zeflemeaua îți retează aripile, prefăcându-te în biet Icar ce sângerezi pe nedreptul.

Cu zeflemeaua am ajuns la războiul mondial. Mariana isterică, cu căciulița frigiană și Herr Professorul miop și cu cămașa Jäger erau prototipul unor popoare, cari trebuiau să trăiască lângă olaltă. În Austria defunctă erau italienii «Katzelmacher»-i, iar în Franța sunt, câte odată, «Maccaronarii» și «Mandolinștii» — câtă vreme și Marconi și Mascagni și Dante sunt dați uitării.

Războiul a dus zeflemeaua la paroxism. Soldații cântau

Jeder Schuss ein Russ,
Jeder Stoss ein Franzos.

(Fiecare pușcătură câte un rus și fiecare lovitură un francez), câtă vreme milioane de tați și mame fremătau de durere că odraslele lor iubite se sacrifică pe altarul molohului încunjurat de spiritul zeflemei. Iar noi, românii, spuneți, câte zeflemele n'am avut noi să înghitim în monarhia habsburgică, dela «oláh mócz», dela «Vankuj» până la «bocskoros», «opin-carule» !?

Inchegării rândurilor le-a stat în drum zeflemeaua.

Se zice: zeflemeaua e îndreptățită; într'unele cazuri desarmezi pe omul îngâmfat și prost, îl faci imposibil în societate. De s'ar putea alege oamenii, pe cari îi zeflemisești! De nu s'ar întinde zeflemeaua ca o pecingine blăstemată asupra unor clase sociale, asupra unor popoare întregi! Atunci suferim cu toții, atunci tragem cu arcanul zeflemei victime nevinovate, cu duiumul.

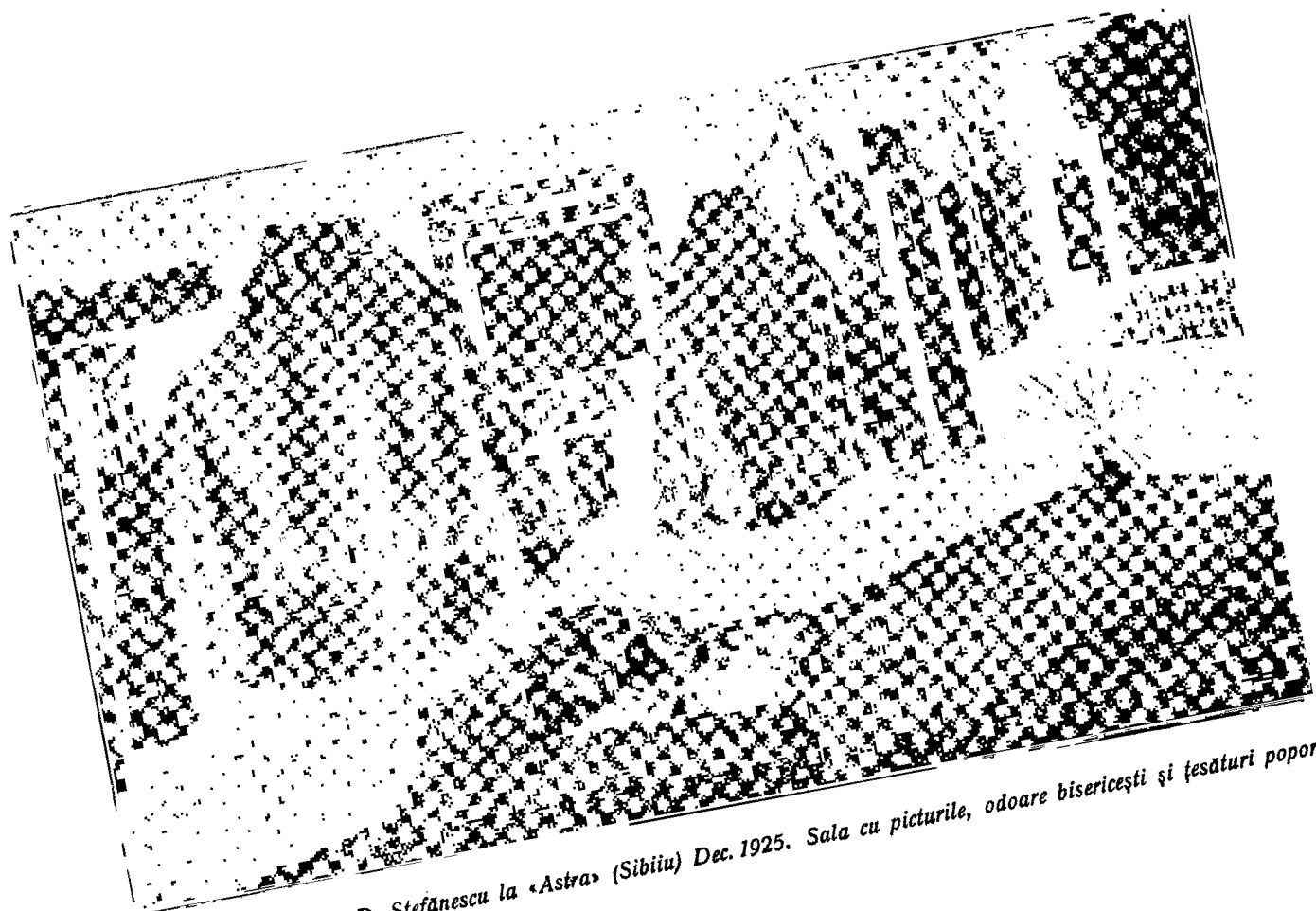
În urma războiului mondial, după atâtea pierderi, după atâta pustire, să fie îndreptățită zeflemeaua, la un popor de gradul nostru cultural, mai cu seamă, câtă vreme este atâta trebuință de lozici constructive, de ordinul de luptă: «Ce ne unește»?

Ar trebui să ne fie scumpă oricare licărire de îndemn spre bine, spre frumos, — iar zeflemeaua să o păstrăm, dacă nu ne este milă de timpul prea scump, — pentru epoci când ne putem permite luxul să zeflemisim.

Zeflemeaua nu este creștinească! Creștinul adevărat ajută, ridică, curăță de noroi, înalță privirea spre cerul instelat, se gândește la ziua de mâine. Zeflemeaua pune piedeci, dă bobârnaci, umple și mai mult cu noroi și îți lasă amăreala nemulțămirii în cerul gurii. Dacă vrem un Locarno sufletesc, zeflemeaua n'are ce căuta între noi!

N'avem timp de zeflemea! Vrem să remarcăm ce este bun în cea de pe urmă ființă omenească și să șlefuiim partea aceasta bună, ca să sclipească întocmai ca un diamant. Vrem să urmăm sfaturilor pedagogilor, eticianilor, filosofilor, cari dau țipetul de alarmă: E primejduită cultura umană! Salvați-oi! Jos cu zeflemeaua!

Sprîjiniți acest țipet de alarmă, prindeți-l cu megafonul inimii voastre și-l răspândiți, căci numai așa sunteți adevărați oameni, adevărați creștini...

Expoziția de studiu: I. D. Ștefănescu la «Astra» (Sibiu) Dec. 1925. Sala cu picturile, odoare bisericești și țesături populare.

Clujul de demult.

Unul după altul dispar românii, cari au ilustrat oarecând viața românească în acest centru al Ardealului.

Oare când... de mult, când era un eroism a te manifesta românește în Clujul unguresc. Azi Clujul e românesc. Azi nici nu-și pot închipui, cei nou veniți, tineri și bătrâni, că și înainte de 1918 au fost români adevărați românii în Cluj, cari manifestau românismul integral, pe față.

Ori de câte ori dispore câte o nouă figură de pe arenă mă cuprînde o duioșie și-mi zic, cu Vlăhuță: «câți eroi fără de slavă!» Mă gândesc atunci de nou la datoria, ce o avem, de a da slava cuvenită eroilor ce au fost în Clujul de demult. Ar fi o galerie întregă de figuri ilustre, cari ar trebui evocate... într'un film literar.

Cel din urmă a fost Daniel Ilariu Monasterianu, care ne-a părăsit. Discret, aproape în secret, s'a retras și a dispărut, neobservat, și s'a dus la Sân-Marghita sa.

Discret, dar generos. N'a lăsat locul gol. Și-a pus monument cultural, fundațiunea sa de 500,000 lei, încredințată «Astrei» noastre.

Și până voi avea răgazul și puțința de a deschide, în «Transilvania» Astrei, galeria ilustrilor români din Clujul de demult — dau aci informațiile, ce ca un bun material, mi le trimite venerabilul Francisc H. Longin, fost și dânsul în tinereța sa unul din sufletele eroice ale româniei din Cluj.

Il dau, sper, și spre mulțămirea sa și spre îndemnul tuturor acelor, cari au astfel de material, de a face și ei asemenea.

Cluj, 1 Februarie 1926.

Dr. Elie Dălan.

Băsești, 23 Ianuarie 1926.

Domnule Protopop!

Îmi spuneți că aveți de gând, ca să scrieți ceva despre Clujul de mai de mult și-mi cereți oare cari date. V'am spus că eu posed foarte neînsemnate amintiri și momente și numai de prin anul 1866—7, școlar, când mă aflam și eu ca student de a șaptea clasă, la gimnazul romano-catolic de acolo. V'am mai amintit, că pe atunci, studenții români, aveau o «societate de lectură», în cadrul căreia era o viață românească foarte prețioasă întru cât se încheaseră toți intelectualii, cari se aflau pe atunci în Cluj ca într'o familie.

La întrebarea mea, că ce știți D-Voastră despre aceea societate, mi-ați răspuns că nu știți nimica, decât că vă aduceți aminte, că ați publicat, cândva, despre viața de mai înainte în Cluj.

Aranjând acum scrisorile mele, pe cari am de gând, ca să le așez, în biblioteca Universității de acolo, — lângă cele

depuse deja, rămase după socrul meu, George Pop de Băsești, iată că dau de o epistolă, ce vi-o alătur aici (în copie sub 1) — în care prin anul 1880 mi se cer date relativ la numita societate a studenților români din Cluj, — la care nu știu dacă am răspuns. Vă alătur acea scrisoare, ca să servească de o călăuză prin care s'ar putea afla vre-o urmă:

V'am mai amintit, că acum mă ocup cu «Amintirile» mele și că am ajuns cam până la anul 1866

În acele «Amintiri», în caletul IV la pagina 29, capitolul XXV, sub titlul «La Cluj», mă ocup și cu amintita societate.

Dacă nu vă va plictisi, îmi iau voie a vă comunica câteva pagini, începând dela pagina 38, așa precum urmează:

«Dar am ajuns într'o altă atmosferă.

În acel an școlastic, — la stăruința și conlucrarea protopopului de atunci Ioan Pamfilie și a capelanului Chifa s'a reconstruit: «Societatea junimei studioase române din Cluj». — S'a ales de președinte protopopul gr.-cat. Ioan Pamfilie, de vicepreședinte Vasilie Mică, student de a VII-a clasă gimn. — repausat mai anii trecuți, că notar în penziune și mare proprietar în comuna Odorheiul de Someș, jud. Sălaj, — de notar Grigorie Moldovan, — vestitul Moldovan Gergely — care, neprimind un stipendiu dela Blaj, a devenit cel mai nerușinat dușman al neamului său, — student — de a III-a clasă gimn. — de cassar Iuliu Coroian, student de a VIII-a clasă gimnazială, trăește și azi, — devenit celebru și acesta, — iar de bibliotecar am fost ales eu.

Ședințele se țineau în locuința, respective cancelaria protopopului, — o chilie destul de încăpătoare, — și tot în acea cameră să aranjau «seratele declamatorice și de cântări», devenite aproape singurele distracții ale inteligenței române de atunci din Cluj.

Interesându-mă mai conștientos de înjghebarea bibliotecii, cu rezultat mulțumitor, — am ajuns în contact mai des cu simpaticul protopop, care și el, m'a distins prin confidența sa și încurajare D-sale mi-a dat «Lepturariul» lui Arone Pumnul, în care a apărut, — pe aici încă necunoscută «Sentinela Română», de Vasile Alecsandri — indemnându-mă, ca să o învăț bine și tot odată instruindu-mă să o declamez, cum să accentuez și unde să fac gest.

Ce s'a ales de acea societate și de biblioteca, înciripată de mine, nu mai știu nimic, că eu m'am depărtat cu finea anului școlar din Cluj și am avut alte preocupări, — poate că din acea societate s'a născut societatea «Julia», cea mult perzcutată. — Mă voiu mărgini, deci la ce-mi mai aduc aminte, acum la această vârstă și după atâția ani.

Țin minte, că studențimea dela gim. rom. cat. și chiar câțiva dintre juriștii români, aranjau, cam tot la două-trei săptămâni, câte-o «serată de perorațiuni și cântări» în cancelaria caselor parohiale ale bisericii gr.-cat., unde, după programe, scrise pe o jumătate coală de hârtie, — se declamau poezii, de cei mai buni poeți de pe acele vremuri, și se cântau în cor, — adese cu întreaga asistență, — cântece naționale însușețitoare.

Mă voiu încerca ca să număr pe intelectualii, cari se aflau pe atunci, în diferite oficii, în Cluj:

Ladislau Vasile Pop, vice-gubernorul din Transilvania, — care nu peste mult timp a trecut la Pesta, ca președinte la curtea de casație, forul suprem justițiar, cu familia, d-nea născută Oțean, cu două fete Aurelia și Elena, care mai târziu a căpătat baronatul; — Iacob Bologa, consilier la guvernul Transilvan, cu familia — doi fii gemeni; — Ilie Măcelariu, consilier guvernial cu familia, frumoasa și distinsa nevastă d-nea Iudita, — cel cu vestita conferință dela Miercurea; Paul Vasiciu, cu două fete mari, consilier școlastic; Nicolae Barbu, secretar guvernial; Ladislau Vajda, surdul, secretar guvernial, infocat naționalist dela care păstrez mai multe epistole prețioase; Popoviciu Barcianu, cu frumoasa lui nevastă, brunetă și doi copii, — parcmi-se tot la guvern; Butean, judecător la Tablă, — care ținea de soție o fată de Orbonașiu, — la care am fost invitat de cafe va ori la masă, — ca conșăngean; Iuliu Bârdoși și Bațuă, concipiști la guvern; un domn bătrân, iarăș ceva consilier, Len ényi, care avea un nepot tinăr, blond, mare cavaler; mai era o familie semi-românească, ceva *Trandafir*, cu un fecior frumos, bun violinist, care s'a produs la concertul «Asociațiunei» — o altă familie Molnar, cu fete mari, cari nu erau în societatea mai pronunțată românească; — Gavrilă Iles, fost om de casă al episcopului Leményi, care, — se zicea, — era împrumutătorul cu bani a magnaților unguri ajunși în strămoare de a incassa camete mari. — Mai era o familie a unui maestru de pardositor — numele-mi scapă, — cu fete; etc.

Dintre juriști, afară de Rákoczi, — Racolța, — îmi mai aduc aminte, cu deosebire, de protectorul meu: Vasile Ranta-Buticescu, care a scris, afară de mai multe poezii și nuvele, — satira «Crâncenul Iuyete», etc.

Despre V. Ranta-Buticescu am să mai amintesc că pe acea vreme era sărac, lipit pământului. — Dintre toți studenții, de mine i-a fost mai drag și așa s'a dezvoltat între noi o intimitate prietenească, ce s'a continuat și după ce m'am dus la Pesta și am ajuns ca colaborator intern la «Familia» și «Gura Satului» lui Iosif Vulcan, la care colabora și el. Intr'o zi m'a dus la el acasă. — Ședea într'o casă sărăcăcioasă, în partea așa numitului Házsongárd al Clujului, unde sunt acuminatele clinici. — O odaie scundă, cu o ferestuță cătră oraș, — nepodită, de vre-o câțiva metri pătrați. — Un pat, făcut din scânduri vechi, cu picioarele bătute în vatra odăii, de așternut un *strujac* de paie, — în păreții de mult nevăruiți, câteva cuie mari, de care atârnav, câteva vesminte, — iar de garderobă pentru schimburi servia o perină trasă cu un dup pestriț, dela căpătâiul patului. — Masa asemenea alcătuită din scânduri folosite și era așezată pe patru picioare tot bătute în vatră; era acoperită cu hârtii mai mari și pe cari erau aruncate, — în disordine poetică, cărți de studii, ziare și manuscrise începute și neterminate. — Pe o laviță de lemn un blid de lut, pentru spălat, — un scaun schiop, un păhar mic, așezat în rama ferestei și o cană plină cu apă stătută.

— Iată, dragul meu, îmi zise cu resignațiune, — acesta e salonul, prânzitorul, dormitorul și atelierul meu; apoi, răsfoind printre hârtiile de pe masă, — îmi ceti câteva poezii, compuse mai nou și-mi explică subiectul nuvelor, ce avea să compună.

Aici a locuit acela, care după mulți ani a răposat în frumoasa casă cu un etaj zidită de el de pe calea Ferdinand de azi — ajuns — precum aud — proprietatea unui evreu pripășit pe aici cine știe de unde.

Protopopul gr.-or. era pe atunci Roșescu — alias Veres — tatăl actualului protopop (răposat și el! Dr. Dăianu). Nu-mi aduc aminte să fi venit și el printre noi. Așa mi se năzarește că tot pe atunci au fost pe acolo și Lazar, Baldi și Petran.

(Va urma).

Cronică.

Sed. a XVIII-a din 5 Dec. Președ. Dr. Oct. Russu. — Membrul fond. Elie Rauca-Răuceanu, din Hăghig (jud. Treiscaune); m. pe viață Nic. Pop, preot din Ormindea (desp. Brad) au decedat. — Serbările din prilejul sfințirii troiței de la Șelimbăr au reușit bine. (15 Noemvrie 925); se exprimă mulțumiri dlor miniștri Alex. Lapedatu și Al. Constantinescu; I. P. S. Sale Metrop. Dr. Nic. Bălan; dlui pref. al județului Sibiu, A. Boiu; «Reuniunii de muzică Gh. Dima» (dir. N. Oancea) și dlui Dr. Gh. Preda — cari au contribuit la reușita deplină a serbărilor. — Pentru a. 1925 toate venitele chetate în 1 Dec. se lasă despărțămintelor, președinții acestora având să înainteze dare de seamă comit. centr. despre sumele încasate și despre întrebuințarea lor. — La recepția ținută în 14 Noemvrie, în sala de ședințe a «Astrei», a luat parte, pe lângă membrii în comitet, în frunte cu dnii viceprez. Dr. Oct. Russu și Dr. Gh. Preda, membrul de onoare al «Astrei», dl ministru al cultelor Alex. Lapedatu. Dl viceprez. I Dr. Oct. Russu a deschis ședința, relevând marile merite ce și le-a câștigat dl Lapedatu pentru «Astra». Neobosit ca membru în secția istorică, de câte ori i s'a dat prilejul a stat în ajutorul «Astrei», cu vorba și cu fapta, cu scrisul dsale și cu sprijinul pecuniar al statului, conștin fiind că îndeplinește o misiune. Comitetul e cuprins de sentimente de recunoștință și a aflat asentimentul tuturora, când a propus și a fost primită alegerea dlui ministru de membru de onoare. Dl ministru de culte și membru de onoare Al. Lapedatu mulțumește pentru salutul comitetului. A venit în mijlocul

membrilor comitetului central ca un camarad de luptă culturală. «Astra»-i zace la inimă, deoarece viitorul prosper al ei este totodată prosperitatea culturală a poporului român însuș. De câteori a avut putința a sprijinit această instituție și va sprijini-o și de aici înainte. De e să-și exprime o dorință e aceea ca activitatea soc. să se multiplice, să poată lucra «Astra» și în alte ținuturi, ca d. e. în Basarabia. Se simte fericit că poată da în persoană decorații membrilor comitetului și funcționarilor «Astrei». După ce urează din nou activitate mănoasă societății și o asigură de deosebita sa îngrijire — citește numele fiecărui decorat și predă diplomele și medaliile. — Membrii comit. centr. sunt rugați să opteze, fiecare, pentru trei despărț., având să se întocmească ulterior tabloul de repartizare a fiecărui delegat al «Astrei» prin despărțăminte. — Dl vicepreș. II Dr. Gh. Preda anunță că, învitat, a vorbit în numele «Astrei» la desvelirea troiței dela Orlat. I se aduc mulțumite. — Din bugetul a. 1926 au să se cumpere 4 serii de diapozitive (Testamentul vechiu și viața lui Isus — istoria României — poeți, scriitori, conducători români — vederi din România) în mai multe dublete. Funcționarii «Astrei» au făcut selecția diapozitivelor ce urmează să se comande. — «Astra» primește mulțumiri pentru publicațiile expuse la expoziția internațională a cărții din Florența. Pentru 1928, când se va ține proxima expoziție în Florența, va trimite «Astra» din nou. — Trecându-se în revistă generală fundațiunile «Astrei» se hot. ca să se publice concurs pentru burse, începând cu bursele dela 500 de lei. Bursa de

300 lei din fund. Boieriu și ajutoarele p. școli, biserici, etc. se vor împărți fără de concurs. — A murit fostul notar, pretor, dir. de bancă și membru fond. al «Astrei» Iuliu Porntiu. Comitetul se ridică, în semn de doliu. — Membrii noi: desp. Tighina 12 fond., 53 pe viață; desp. Tășnad 1 pe viață, 6 activi; desp. Aiud, 1 fond., 2 pe viață, 7 activi, 15 ajutatori; desp. Sibiu, 1 pe viață, 1 ajut.; afara de despărțăminte 2 activi; desp. Treiscaune 1 activ; desp. Almaș 1 pe viață, 12 activi, 18 ajutatori; desp. Tighina 50 ajutatori; desp. Cincumare 7 fondatori, 19 pe viață, 39 activi, 89 ajută ori; desp. Reghin 3 fond., 3 pe viață, 14 activi, 25 ajutatori; desp. Câmpulung 1 pe viață; desp. Brașov 1 pe viață; desp. T. Mureș 1 fond., 2 pe viață; desp. Făgăraș 1 pe viață. — La premiarea celor mai buni colindători în Iași (preseara Crăciunului), din partea «Ateneului popular Tătăraș-Iași» contribuie și «Astra» cu un premiu de 500 lei pentru un elev de școală. — Dl membru în comitetul centr. Ioan Simu este rugat să reorganizeze desp. Hațeg.

Sedința a XIX-a (extraord.) din 17 Dec. Preș. Dr. Oct. Russu. Se iau la cunoștință rapoarte trimise din partea despărțămintelor despre serbătorirea zilei de 1 Decembrie și a chetei din «Ziua Astrei». Așa d. e. despărțământul Târgul Mureș a adunat cu cheta în orașul T. Mureș 2600 lei, despărțământul Jiu 1024 lei (solviri benevole), despărțământul Sibiu, în orașul Sibiu; Comuna Bobota a colectat 33 lei. Sumele colectate, de astădată, rămân pentru propagandă în despărțăminte. Se exprimă mulțumiri dlui prefect. — Desp. Făgăraș a inseris în timpul din urma 14 membri activi noi. Desp. s'au constituit din nou, în ziua de

21 Noemvrie. Președinte Dr. Ștef. Demian, dir. lic.; Vicepreședinte D. Ionescu Sachelarie, dir. școlii normale; secretar Gh. Dragoș; dir. școlii civ.; casier Nicolae Borza inv. casier la «Furnica»; controlor: Gh. Frâncu, contabil; bibliotecar. Valer Literat, prof. și 9 membri în comitet. Dlui prof. Valer Literat i se exprimă mulțumiri pentru activitatea de până acum. — Desp. Sebeșul săsesc în adunarea cercuală din 25 Octomvrie s'a reconstituit astfel: preș. Sergiu Medianu, protopop; vicepreședinte Silv. Cărpinișan, direct. școlar; secretar Ioan Golia, învățator; casier Ioan Androne, șef-pereceptor; bibliotecar Baiu Crăciun, inspector silvic; econom Gh. Albu, direct. școlar și 8 membri în comitet. Președinte dl primpretor I. Șandru din desp. Cincumare înaintează un raport despre frumoasa activitate din anul 1925. Conferințe în comunele Boholț, Bruiu, Cincumare. Cercuri culturale în comuna Boholț și Rodbav. Membrii cu taxe achitate pe 1925: 7 m. fond.; 19 m. pe viață; 39 m. activi; 39 m. ajut. Abonamente la Bibl. pop. 19, pe anii 1924—6; 2 pe anii 1925—6; 25 pe anul 1926. Abonamente la rev. «Transilvania»: 30* pe anul 1926. — Membrul în comit. centr. Dl Voicu Nițescu referază că numeroase «Case de cetire» din jud. Brașov vreau să intre în cadrele «Astrei». Conformându-se dispozițiilor din Statute și regulamente, «Casele de cetire» sunt binevenite. — Desp. Sibiu s'a reorganizat în chipul următor; preș. Silviu Țeposu, insp. școlar; v. preș. Dr. L. Ionașiu; casier I. Isac, prof.; controlor N. Mușoiu; secr. Ciuglea, prof.; membrii în comitet: Dr. Gh. Preda, P. Drăghici, col. Mareovici, Dim. Comșa, N. Iordan, dir. șc. prim., Teod. Doboiu, I. Isaic, prof.; Dl or. Dr. Gh. Preda și Dr. Horia Petra-Petrescu, dimisionați, la

se exprimă mulțumiri pentru activitatea depusă. — Pentru înființarea unui desp. județan în județul Odorhei (în 6 Dec.) e delegat conferențiarul «Astrei», dl I. Neagoe. — Noul comitet al desp. Blaj este următorul: Preș. Ștefan Roșianu, prof.; v.-preș. Dr. I. Bianu, adv.; secr. Dr. Augustin Popa, prof.; casier Ioan Pop Câmpeanu, prof.; controlor Iuliu Maior, prof.; bibl. Toma Cociș, inv. dir.; econom Dr. Zah. Boilă, adv. — Raportul desp. Blaj se va publica la timpul său. — Desp. Jiu aduce la cunoștință re alegerea comit. desp. (8 Noemvr.) în frunte cu preș. I. Iancu, inginer, completat cu încă 5 membri. — În urma invitării lic. «Tim. Cipariu» din Ibașfalău de a ține direct. nostru artistic, dl N. Băilă, un curs de dicțiune în Ibașfalău, se hotărăște ca dl direct. art. să țină acest curs, trimis de «Astra». — Desp. Hunedoara s'a reconstituit (în 11 Oct.) precum urmează: preș. Dr. Vas. Oana, protopop; v.-preș. I. Onciu, ing. și ceilalți din trecut. Se exprimă mulțumiri fostului preș. al desp., dlui Andrei Ludu, dlui ing. Onciu și Dr. Gh. Dănilă.

Desp. Hunedoara anunță că în cetatea Hunedoara s'a pus la dispoziție două camere pentru instalarea Muzeului etnografic al desp. și confirmă cei 10,000 de lei pentru colectarea de obiecte pe seama Muzeului. — Dl Dr. Ioan Bozdog, direct. desp. T. Mureș, referază despre reorganizarea desp. Band și desp. Râciu. În desp. Band e președ. dl protopop Emil Tătar. — «Ateneului popular Soroca» și prof. î. r. Criveș, (Sibiiu) li se mulțumește pentru raportul activității, resp. 16 volume dăruite bibliotecii. — Direct. «Muzeului arheologic» din Timișoara i se trimit publicații de ale «Astrei». — Deasemenea se dăruiesc cărți: cercului suboficierilor re-

angajați (Sibiiu); casei culturale «Brădeana» (Brad, jud. Sibiiu). — La propunerea secr. lit. subst. se cumpără exemplare din «Albumul de țesături și broderii naționale» a dnei Minerva Schaffer n. Cosma (vol. II), apoi se va recomanda lucrarea despărțămintelor printr'o circulară și se va scrie despre ea în «Transilvania». — «Institutului social român», condus de dl D. Gusti, i se trimit gratuit publicațiile «Astrei». — Din «călăuza agricolă» (vol. III) a dlui prof. în r. D. Comșa se cumpără 35 de ex., ca să fie colecția completă (cu vol. I și II) pentru bibliotecile noastre. — Se vor tipări bilete de legitimare duple. Preș. și casierul vor iscăli o parte — pe cealaltă parte vor adeveri cotizațiile președinții de desp. cu casierii respectivi, din an în an. — Bibliotecarul, dl I. Banciu, anunță că cele două săli de lectură, amenajate cu sprijinul dlui ministru al cult. și art. Al. Lapedatu, sunt gata și pot fi cercetate. Totodată a pregătit un Regulament nou al bibliotecii și un Regulament al Muzeului, ca custode al acestui Muzeu. — Membrul din comit. centr. dl Silv. Țeposu și confer. «Astrei», dl I. Neagoe anunță că se va începe o activitate intensivă în suburbiile Sibiului.

Cine a trimis obiecte pentru „Expoziția artistică de studiu“.
(Sibiiu, Oct. Noemvr. 1925)

Prin dl prof. I. D. Ștefănescu: I. Pr. Sf. Sa Mitropolitul Moldovei și Sucevei Pimen (din Iași), superioara Mănăstirei Agapia cuv. Epraxia Demi; dl Gh. Grigorescu din Câmpina-Prahova; dl Const. Alessiu, din Brăila; preotul Mătase din Piatra Neamț; anticarul Wagner, Sibiiu, covoare.

Au sprijinit Expoziția de lucruri de mână și obiecte de artă, țărănești, a dlui Dimitrie Comșa, D-na Marilina

Bocu, cu o colecție de concieri, oprege, etc. (peste 50 bucăți); d-na preot. Zuiac Veturia din Vasiova (l. Bocșa-Română) și țărancele de acolo — cămăși și cusături; D-na preoteasă Elena Vuc din Bocșa-Română; D-na Sofia Dr. Avr. Imbroane din Timișoara — albume cu cusături frumoase și covorașe bănațene; D-na Lucreția Onițiu, din Sibiiu, — țesături bănațene; Atelierul Cioran și Dancăș, pentru covoare și perdele, Rășinari; D-na Prie, soție de notar, Rășinari — covoare; D-na P. Floașiu, Sibiiu — covoare și fețe de masă; D-na Simian, Sibiiu, — covor; — «Muzeul bănațean» din Timișoara — țesături și cusături; — «Muzeul Astrei»; D-na Goga din Rășinari — creștături și icoane; D-na Stela Munteanu, nasc. Comșa din Sibiiu — costum bănațenesc; firma de anticități I. Candrea din Sibiiu — colecție de vase vechi, covoare orientale; — «Muzeul din Săliște» — colecție de linguri și alte creștături; D-na Dr. Gh. Proca — Sibiiu — covoare; Bis. din Rășinari, — icoane în stil bizantin; Dl. Dimitrie Comșa din Sibiiu, — concieri, broboade, creștături, furci, băte, zurgălaie, etc.

Li se aduc cele mai vii mulțumiri, uturora. Tot asemenea și celor ce au dat mână de ajutor la aranjarea «Expoziției» în Sibiiu: pictorului Hulubeanu dela Mănăstirea Neamțului, sculptorului Guran din București, D-nelor Agnes Dr. Măcelar, Stela Munteanu, Comșa, Lucreția Onițiu, Dămnișoarelor Jourca, Val. Oprișiu, «Astra», dlor I. Banciu, Cost. Simtion, N. Băilă, R. Simu, dela «Astra».

«Igienă Națiunii» de profesor Dr. I. Moldovan, Cluj.

O broșură mică, care atinge însă o sferă mare de probleme.

Consecvent unor idei, pe cari le urmărește de mai mulți ani, simpaticul profesor din Cluj caută și de astădată prin lucrarea de mai sus, pusă sub auspiciile secției medicale a «Astrei», să arete cum pe fundamentul principiului biologic al națiunii se poate clădi un sistem de organizare și funcționare sanitară.

În susținerea considerațiunii că o națiune este o formație biologică și pentru a aduce o convingere în conștiința ideii de rasă și națiune, autorul trece în revistă problema heredității cu legile sale (Lamarck, Darwin, Mendel, Galton, etc.), ajungând la concluzia stabilită de toți biologii timpului că hereditatea și mediul extern sunt acele ce alcătuiesc constituția și determină deci evoluția somatică și psihică a individului.

Decăderea biologică a unei națiuni (și deci și a națiunii noastre) o atrbuie tot atât degenerării progresive, hereditare, cât și civilizației actuale, care favorizează desvoltarea calităților inferioare destructive și împiedecă manifestarea liberă a acelor bune.

Pentru a împiedeca acest lucru autorul susține înmulțirea populației fără nici o grijă de legea lui Malthus și mai ales în acele regiuni unde capitolul biologic este maxim: — Dat fiind că raportul dintre temperament, caracterul unui popor și mediul său este așa de strâns încât chiar în anumite regiuni topografia locului, clima, flora, fauna, etc., pot constitui grupări antropo-geografice cu capitale biologice anumite.

În vederea răspunderii biologice ce o purtăm fiecare din noi și mai ales conducătorii unei țări, autorul se arată (sub raportul național) ca un adevărat spartan, cerând restrângerea răspunderii a acelor cu defecte moștenite, desechilibrați, psihopați, etc., cu un

cuvânt al tuturor acelor care lăsați liberi ar contribui prin procreație la reducerea nivelului biologic al populației.

Celelalte măsuri practice specifice ce urmează să se aplice igienei națiunii sunt tratate sumar. Negreșit că la baza acestor măsuri așează familia, care este producătorul de generații viitoare și pentru care recomandă vreo 8 prescripțiuni.

Cu privire la căsătorie autorul susține certificatul medical, liberat viitorilor soți de către experți.

Arată că vulgarizarea sterilității operative pentru acei cu defecte psihice hereditare ca și admiterea avortului voluntar cu indicațiuni eugenice, preconizate în unele țări, au ajuns să degenereze în sensul că sunt aplicate chiar acolo unde nu sunt indicațiuni. Pentru evitarea unor urmări grave nu le recomandă deci la noi.

În schimb măsurile pentru ridicarea natalității elementelor cu calități normale sau superioare le crede de o aplicație urgentă.

Și cum printre cauzele ce împiedică această ridicare una este cea economică și alta fiziologică și morală, recomandă pentru cea dintâi ajutor, încurajare și stimul al factorilor generatori buni (care posedă mulți copii), prin premii, rente, salarii bune, scutiri de impozit, înlesniri de școală, etc. iar pentru cea de a doua, măsuri care să micșoreze hipertrofia funcțiilor intelectuale, aducându-se echilibrul fiziologic și buna moralitate.

Arătând rezultatele obținute în alte țări, prin combaterea mortalității copiilor de sân și aceea a emigrării, autorul susține că și la noi se impun măsuri în acest sens. Cere deci creări de instituțiuni speciale, cari să protejeze copiii de la sân, organizațiuni, cari odată cu ajutorul ce-l dă

acestor noi născuți să predea și cunoștințele elementare cu care să se satisfacă nevoile biologice ale copilului.

Încât privește emigrarea susține că și noi, ca toate țările conștiente, trebuie să limităm imigrarea și să nu admitem ca streini ce nu au legătură cu trecutul țării noastre să vină să exploateze buna noastră credință, beneficiind de toate drepturile, absorbind energiile noastre și periclitanđ mai ales viitorul nostru.

Atingând problema organizării muncii și aceea a industrializării arată cum s'a exploatat de absurd și de contrar legilor fiziologice capitalul uman și unde s'a ajuns cu unilateralitatea industrializării progresive.

Profesorul Moldovan susține că unul din cele mai serioase postulate ar fi acela că: industrializarea să se facă prudent și în folosul biologic al capitalului uman, în raport cu necesitățile națiunii și nici de cum cu specula sau cu râvna după câștig.

Cu privire la problema urbanizării arată cum prin exodul dela țară, această populație s'a transformat la oraș în o masă eterogenă cu o viață în care domnește unilateralitatea ocupației, neliniștea, iritațiunea, superficialitatea în credința și disciplina morală, etc. Cam aceste efecte ale vieții urbane aduce o reducere a natalității, recomandă ca civilizația orașelor să fie astfel întocmită încât să nu se distruagă ce avem mai scump, dar din contră să se faciliteze evoluarea spre bine a calităților fizice și psihice, chiar cu riscul unei încetiniri a progresul general. Considerând problema națiunii ca o problemă a educației, autorul susține, în sfârșit, crearea unui institut de biologie și igienă a națiunii, inzestrat cu tot ceea ce-i poate face

posibil studiul trecutului nostru și acel al mijloacelor biopolitice naționale.

În o scurtă dare de seamă ca aceasta, nu se pot decât enunța problemele importante pe cari le ridică studiul profesorului Moldovan. Rămâne că oricine ce se interesează de națiunea noastră să le cetească în lucrare și să le urmărească în lucrările viitoare, întrucât însuș autorul arată în introducerea acestei lucrări că problemele vor fi detaliate în broșuri ulterioare.

Din parte-ne nu putem decât felicita pe autor de felul cum stabilește adevăratele căi (biologice) de orientare și călăuzire a problemelor noastre sanitare și aceasta cu atât mai mult cu cât personal, plecând dela aceeaș origină (biologică) în două lucrări anterioare (cum putem întocmi o geografie medicală și câteva însemnări biologice cu privire la educația modernă) ajungeam, pe alte căi, la aceleași concluzii ca și profesorul Moldovan.

Meritul dlui prof. Moldovan este cu atât mai mare cu cât toate lucrările dsale de acest gen, sunt publicate sub auspiciile secției medicale a Asociației noastre culturale «Astra» și felicitându-l pe d-sa, felicităm în acelaș timp secția la care se lucrează cu atâta interes pentru binele nu numai al «Astrei», dar al națiunii întregi.

Dr. G. Preda.

St. Zeletin: Istoria socială, pag. 24, București. (Editura revistei «Pagini agrare și sociale»).

Autorul, îndeajuns de bine cunoscut publicului nostru prin lucrările de cercetare istorică asupra dezvoltării burghezimei române, lămurește în cele câteva cuvinte introductive că a scris aceste câteva pagini, în legătură cu cele discutate cu pri-

lejul congresului profesorilor de istorie din anul trecut.

Fiindcă unanime păreri s'au ridicat împotriva felului de a se preda istoria în învățământul nostru secundar, propunându-se o schimbare de cuprins și metodă, din care noua înfățișare va trebui să rezulte o înțelegere a acestui studiu în sensul unor idei clare asupra dezvoltării societăților și o părăsire completă a «istoriei tradiționale cronologice», de aceea autorul broșurei de față își permite să facă câteva propuneri în această privință.

Trebuind părăsită istoria tradițională, care s'a mărginit la înșirarea cronologică a faptelor cu o foarte slabă accentuare a cauzalității și înlănțuirii evenimentelor, tocmai din cauza acestei *cauzalități*, dl Zeletin înlătură *individualul* în expunerea istorică și pune în locul lui *curențele colective*, cu o accentuare deosebită asupra *societalului* «cu procesele sau curențele, cari se prezintă ca produsul colectiv al societății».

Dupăce se arată necesitatea acestui fel de a înțelege și înfățișa istoria, autorul înfățișează formele sociale de evoluție ale oricărei societăți, așa cum le-a înfățișat pentru epoca primitivă, etnografia în frunte cu L. Morgan, iar pentru studiile ulterioare de dezvoltare ale aceleiaș societăți, cercetările sociologice și economice de actualitate.

Mărginindu-se a acorda o importanță covârșitoare elementului materialist-economic, pentru lămurirea transformărilor sociale din întreaga dezvoltare a omenirii, fazele caracteristice ale acestei evoluții ar fi: 1) faza agrară, 2) faza de tranziție dela societatea agrară la societatea plutocratică, 3) faza plutocratică, 4) faza de tranziție dela societatea plutocratică la so-

cietatea agrară. Ilustrarea acestor faze o face autorul cu câteva exemple tipice din istoria lumii. Asupra motivelor, cari provoacă aceste schimbări tipice va trebui să inziste profesorul pentru a se evidenția cauzalitatea istorică.

«Fiecare fază istorică alcătuește, prin însăși firea lucrurilor, un tot armonic; altfel nici nu ar fi cu putință o viață socială ca întreg, ci ea ar intra în desagregare. Deosebitele forme de manifestare ale vieții sociale — dela economie până la cultura — sunt însuflețite de același spirit, care le străbate pe toate și le încheagă într'un organism unitar. Aici istoricul social are sarcina, de a desprinde și stabili unitatea, care leagă toate multiplele laturi ale vieții sociale dintr'o epocă și a reconstitui astfel armonia firească a complexului social, dintr'un anumit moment istoric» (pag. 15).

Făcând aplicațiunea acestor principii, cari ni se par că dau o importanță prea mare elementului materialist, făcând din toată istoria o interpretare numai în sens marxist, dl Zeletin propune pentru studiul istoriei în școala românească o cercetare a societății române de astăzi și a originilor istorice a instituțiilor ei. Toată istoria universală va trebui făcută în funcțiune de «româno-centrism», ceea ce însemnează urmărirea și evidențierea numai a acelor lucruri și evenimente de istorie universală, cari ajută «mijlocit sau nemijlocit — la înțelegerea propriilor noastre condiții sociale, îndeosebi a celor actuale». (pag. 21)

Orice altă expunere de istorie universală sau chiar de istorie națională, care nu urmărește scopul fixat mai sus, este de prisos. Tot această țintă face ca și istoria popoarelor megieșe nouă să li se acorde numai atâta

importanță câtă e necesară pentru lămurirea chestiunilor amintite mai sus.

În esență dl Zeletin cere deci mai mult o sociologie, decât o istorie în felul celei cu care ne-am deprins cu toții.

Că cronologia și istoria pragmatică au adus foarte puține cunoștințe limpezi și folositoare pentru explicarea transformărilor societăților în mintea școlarilor, este un lucru neluândos. Dacă această nouă înfățișare sociologică a istoriei va putea fi accesibilă aceleiași mentalități școlarești, lipsite de puterea de generalizare și de sinteză a faptelor sociale, este o întrebare, care trebuie să ocupe pe acei, cari se gândesc la o reformă a istoriei în acest senz. Pentru aceasta ni se pare însă că este absolută nevoie de o schimbare a mentalității profesorilor și a însăși pregătirii lor.

Iată deci o mulțime de lucruri în legătură cu învățământul istoriei, pe cari le pune în circulație această lucrare plină de originalitate și de interes a d-lui Șt. Zeletin.

AL. P. Arbore.

Activitatea secției medicale și biopolitice a „Astrei”. Odată cu mutarea la Cluj a secțiilor științifice ale «Astrei» s'a evidențiat nevoia de a se reconstitui secția medicală. În ședința a doua plenară a secțiilor, ținută la Cluj, în 22 Maiu 1925, dl prof. Dr. I. Hațiegan a fost încredințat să convoace membrii secției în vederea organizării și a activității viitoare. Ședința de constituire s'a ținut Duminecă, 1 Noembrie 1925, în amfiteatrul clinicii medicale din Cluj, în prezența unui mare număr de medici din localitate și din provincie, membri activi și corespondenți ai secției medicale. Comitetul de sub prezidenția dlui prof. Dr. Hațiegan a fost completat în felul ur-

mător: vicepreședinte: prof. *Dr. I. Moldovan*, secretar: *Dr. Aurel Voina*, secretar ajntor: *Dr. Leon Daniello*, cassier: *Dr. Marius Hângănuțiu*. Reprezentant al secției în comitetul central dela Sibiu al «Asociațiunii» a fost ales dl *Dr. Gh. Preda*, vice-președintele «Astrei». Intr'o atmosferă foarte cordială, dl președinte a făcut o largă expunere a programului acestei secții, menită să desfășoare o intensă activitate pentru ridicarea nivelului salubrității noastre publice și mai ales pentru îmbunătățirea stării sanitare a populațiunii rurale. — Dl *Dr. Preda*, fost preș. al secției pe când funcționa la Sibiu, face un istoric al transformațiilor prin cari a trecut secția până în prezent, de când a fost organizată de dl *Dr. Alexandru Vaida-Voevod* și avea 5 membri activi și 5 corespondenți. Principalul ei scop a fost propaganda igienică la țară și dacă până în prezent nu s'au putut realiza rezultate destul de aparente cauza nu trebuie căutată decât în lipsa de concurs a contrașilor medici. Și faptul acesta a fost unul dintre motivele, cari au determinat mutarea la Cluj a acestei secții în speranța unei reînnoiri insuflăte de spiritul științific al acestui centru universitar.

Secția medicală a «Astrei» va acționa prin două subsecții, una medicală științifică și alta eugenică și biopolitică, aceasta din urmă stând sub conducerea dlui *prof. Dr. I. Moldovan*; d-sa face o expunere a intențiilor acestei subsecții și apelează la concursul unanim al medicilor pentru înfăptuirea programului biopolitic, asupra căruia va da lămuriri largi într'una din ședințele viitoare. — Dl *prof. O. Ghibu*, președintele secției școlare, fiind de față la această ședință, face o serie de observațiuni culese din îndelungata d-sale activitate în cadrele sec-

țiilor științifice și-și exprimă nădejdea în bogăția roadelor, cari vor izvorî din colaborarea intimă a diferitelor secții.

Din discuțiile cari urmează se desprind mai multe propuneri prețioase privitoare la modalitățile de acțiune în vederea obținerii unui profit medico-social optim. Se preconisează deplasarea conducătorilor secției în diferite centre pentru cimentarea legăturii dintre medici (*Dr. Preda*), se lansează ideea de a avea pioneri ai secției pe despărțăminte (*Dr. C. Cornea*), se propune aranjarea expozițiilor de copii (*Dr. V. Ilea*) și lărgirea numărului de membri activi și corespondenți (*Dr. Nicoard*). După ce se rezolvă chestia cotizațiilor (20 lei lunar) prima ședință a «Astrei medicale» se ridică.

Ședința a doua s'a ținut la 13 Decembrie, în acelaș loc. Cu ocazia aceasta dl prof. Hațiegan a ținut o conferință despre *sifilisul visceral*, iar secretarul secției a făcut o dăre de seamă despre activitatea de până acum a secției și a lămurit perspectivele realizărilor viitoare imediate. S'a anunțat ținerea alor 2 serii de *cursuri de perfecționare* pentru medici, una în Iulie 1926 despre *tuberculoză*, iar alta în Octombrie, despre *sifilis*. Pentru adunarea generală a secției, care se va ține, concomitent cu adunarea generală a «Astrei», se va face apel la două personalități marcante din lumea științifică medicală românească, pentru a ține câte o conferință de interes general din domeniul medicinei sociale. În Martie c. se va ține la Cluj un *ciclu de conferințe publice* despre sifilis. Tot la această ședință se prezintă primul număr din *Biblioteca engenică și biopolitică* a «Astrei», scrisă de dl prof. *Dr. I. Moldovan* despre *Igiena Națiunii*. Broșura aceasta,

executată în condiții tehnice excelente, aduce pe tapet cele mai vitale probleme de a căror echitabilă soluționare depinde progresul integral al poporului român. «*Igiena Națiunii*» se adresează păturii intelectuale și urmează să fie răspândită cu concursul membrilor secției.

În curând se va inaugura o a doua bibliotecă a secției medicale și biopolitice tratând pe înțelesul cărturarilor chestiuni medicale, medico-sociale, igienice și profilactice, de interes general. Propaganda în păturile țărănești ale poporului se va mai face și cu ajutorul *planșelor colorate*, în vederea selecționării cărora se va deschide un concurs de premii.

Secția medicală a recrutat o echipă de 12 conferențieri, cari stau la dispoziția despărțământului din Cluj al «Astrei» cu subiecte foarte variate pentru propaganda la sate. Revistei «Transilvania» i se asigură lunar cel puțin un articol cu subiect medical.

La diferite interpelări hotărește, că membrii «Astrei medicale» nu pot fi decât români. În urma apelului adresat medicilor din diferite centre, prin care erau invitați să se constituie în cercuri medicale sub auspiciile «Astrei», s'au constituit astfel de cercuri în orașele Arad (preș. Dr. D. Cosma), Brașov (preș. Dr. Sbârcea), Sighet (preș. Dr. Ilea) și Tg. Mureș (preș. Dr. Florian) și se vor mai organiza în curând și în celelalte orașe din Transilvania, cuprinzând pe toți medicii români, pentru a acționa unitar pe terenul medico-social.

La 14 Februarie se va ține o ședință plenară a secției la Universitatea din Cluj, unde vor fi invitați și membrii celorlalte secții literare și științifice ale «Astrei», pentru a li se expune de dl prof. Moldovan programul biopolitic, care prezintă deopotrivă in-

teres pentru toate categoriile de intelectuali. Discuția generală, care va avea loc, e menită să elucideze o mulțime de probleme vitale, de cari e legată nădejdea prosperității noastre viitoare. Va participa și dl Vasile Gol-diș, președintele «Astrei».

Până la această dată va apare și Nr. 2 din Biblioteca eugenică și biopolitică. Subiectul: *Biopolitica* de prof. Dr. Moldovan.

În chipul acesta a înțeles Secția medicală și biopolitică a «Astrei» să schițeze primele începuturi ale activității sale, inițiate înainte cu abia 10 săptămâni.

Cluj, în 20 Ianuarie 1926.

Dr. Aurel Voina,
secretarul secției.

Secția artistică a ținut în ziua de 30 Aug. 1925 o ședință în Reghin. A prezidat dl Dr. Tiberiu Brediceanu. Înainte de toate a adus la cunoștința celor de față vestea tristă că maestrul Gh. Dima, ales membru în secție, în ședința secțiilor din Cluj (21—22 Mai, 1925), a murit. S'au exprimat regrete pentru această mare pierdere, în procesul verbal. — S'a purces la constituirea biroului și s'au ales precum urmează dnii: Dr. Tiberiu Brediceanu, președinte; Zaharia Bârsanu, vicepreș.; Emil Isac, secretar și Alexandru Pop, casier.

În 22 Noembrie 1925 s'a ținut o ședință a secției, în Cluj. Președ. Dr. Tib. Brediceanu. Dsa a arătat problemele ce se impun secției în viitorul apropiat. Aceste probleme le-a împărțit preș. în două categorii: «I chestiuni în ființă, adică de acelea pe cari «Astra» le are deja înființate și la cari secția art. e datoare să-și dea concursul pentru a le duce spre progres și înflorire; II. chestiuni, cari

sunt a se organiza în viitor». De categoria I se ține «*Muzeul Astrei*», studiarea lui prin oameni de specialitate, în vederea unei eventuale reorganizări și complectări cu obiecte nouă de artă populară și artă plastică, cum și obiecte de însemnătate istorică, de știință naturală, arheologie, ș. a. — Insistă ca «Transilvania» să fie sprijinită cu colaborări valoroase. — De categoria a II-a se ține: «1. Chestiunea conferențelor cu temă de artă; 2. Producțiuni din domeniul artei dramatice (declamațiuni și teatru) și a muziceii (coruri, fanfare, concerte de soliști, culegeri de melodii populare și cinematografări de dansuri naționale); 3. Aranjarea de expoziții de artă populară și plastică universală». După discuții îndelungate s'au luat următoarele hotărâri: «Cu chestiunea studierii și înzestrării cu obiecte noi a «*Muzeului Astrei*» se încredințează dnii Dr. Coriolan Petran, Alexandru Pop și Cornel Medrea; cu organizarea colaborării la rev. «*Transilvania*» și chestiunea conferențelor se încredințează dnii: Emil Isac și Zaharia Bârsan; se vor întreprinde pașii necesari pe lângă dl ministru al artelor pentru înființarea, cu concursul statului, a unei «trupe de propagandă teatrală» a «*Astrei*». La formarea trupei să contribuie și «*Teatrul Național*» din Cluj. Această trupă, «sub directivele și supravegherea secț. art. a «*Astrei*» să aibă menirea a vizita cu deosebire acele orașe mai mici și sate mari, pe la cari numai arareori sau deloc nu se abat trupe de teatru român». Cu conscrierea și organizarea corurilor și a fanfarelor s'au încredințat: pentru Banat, dl I. Vidu și S. Drăgoiu; p. partea de nord-vest a Transilvaniei, dl Șt. Mărcuș și Fr. Hubic-Vertileanu; p. părțile Clujului, Albei-Iulii și Hașegului, dnii I. Crișan și A. Bena; p. partea Sibiului

și Brașovului dnii Nic. Oancea, Timot. Popovici și Tib. Brediceanu. — Ținerea în evidență și organizarea cântăreților soliști e încredințată dlor C. Pavel și I. Crișan. — Chestiunea folclorului muzical și a dansurilor populare a fost încredințată dlor Dr. Tib. Brediceanu și A. P. Bănuș. — E plănuită o *expoziție ambulantă a pictorilor și sculptorilor* academici români, mai cu seamă din Ardeal și Banat. Cu organizarea sunt încredințați dnii Al. Pop, C. Petranu, Șt. Mărcuș și E. Isac. Scopul: răspândirea și popularizarea picturilor și sculpturilor artiștilor de dincoace de munți și augmentarea, prin cumpărare, a lucrărilor celor mai valoroase. Cu ocazia expoziției în diferitele orașe se vor aranja și producțiuni de muzică, declamațiuni sau conferințe.

Dela secția școlară a „Astrei”.

În ședința ei ținută la 29 Ianuarie, secția școlară a hotărât să ție o serie de conferințe în legătură cu problema reorganizării învățământului secundar. Seria conferințelor se va desfășura în modul următor:

1. 9 Februarie: Dl Vladimir Ghidionescu, prof. univ.: Reforma învățământului și reforma educației.
2. 22 Febr.: Const. Sudețeanu, prof. secundar: Factorul principal în învățământ: Profesorul.
3. 8 Martie: Fl. Ștefănescu-Goangă: Literatura didactică pentru cursul secundar.
4. 22 Martie: Dr. P. Ilcuș, asistent univ.: Învățământul unitar sau divizat?
5. 12 Aprilie: Nicolae Bogdan, directorul liceului de fete «Regina Maria»: Problema liceelor de fete.
6. 26 Aprilie: Valer Seni, inspector școlar: Descentralizarea administrăției învățământului.
7. 17 Maiu: Dr. Al. Pteancu, inspector școlar al învățământului: Învățământul minoritar.
8. 31 Maiu: Dr. Pavel Roșca, di

rectorul școlii normale de băieți: învățământul și educația religioasă-morală.

O propunere salutară. Nou-alesul președinte al despărțământului Brașov, dl prof. *Axente Banciu*, a formulat la adunarea generală, în care a fost ales (10 Ian. 1926) o propunere, care n'ar trebui să rămână literă moartă. «Fiecare din membrii prezenți la adunare», a zis dl A. Banciu, după «Gaz. Transilv.» (13 I, 1926) «să mai câștige câte 5 membri activi sau ajutători din cercul familiei lor sau al cunoșcuților lor, iar dintre aceștia iarăși fiecare câte un membru nou. Urmând acest apel, care atât de ușor s'ar putea duce la îndeplinire, fiind vorba de niște taxe anuale de 10-50 lei, cei 60 intelectuali întruniți, câștigând fiecare încă câte 10 membri noi, s'ar vedea deodată în fața unui număr de 600 membri.»

O vrednică octogenară. În strada Dr. Rațiu din Sibiu locuște în mijlocul familiei sale, — iubită și adorată de rude și cunoscuți, — văduva marelui luptător național Dr. I. Rațiu.

Cei 80 ani — pe cari i-a serbat de curând, — i-au lăsat mintea și sufletul senin și curat.

Cu o amabilitate și bunăvoință ce-i arată nobila sa origină, vrednica noastră octogenară Emilia Rațiu, primește pe toți acei ce doresc să o cunoască și să o viziteze.

Cu inteligența sa vie, «măicuța noastră» (cum ne-am obișnuit să o numim), urmărește și astăzi din depărtare, precum urmarea în trecut, din apropiere, frământările noastre sociale și politice. Având fericirea să vadă marea unire pentru care a luptat alături de soțul ei, dânsa cu dragostea-i de față caracteristică, nu poate

decât să poarte și mai departe interes pentru întărirea neamului nostru.

Cu un fond social și politic venit tot atât prin studii, cât și prin experiența vieții, și cu o putere de înțuiție fără seamă dă în variatele probleme soluțiuni, pe cât de juste, pe atât de adevărate.

Sunt dintre acei ce nu am avut fericirea să cunosc personal pe vrednicul conducător de odinioară al partidului național din Ardeal, cunoscând însă calitățile văduvei Rațiu și apreciind, la justa valoare, solidaritatea și dragostea ce a existat în familia sa, nu pot pune la îndoială un singur moment influența reciprocă dintre soți.

Iubirea, încrederea și armonia dintre ei cu siguranță că nu a fost rezultatul unor plăceri sau iluziuni temporare, nici a unor convicțiuni teoretice, născute prin raționamente abstracte. Această iubire și armonie venea prin observațiile și aprecierile reciproce a calităților lor, prin viață în comun, prin împărtășirea ideilor principiilor și sentimentelor, prin buna înțelegere și prin ajutorul reciproc în reușita acestor idei și sentimente.

Dacă deci nemuritorul Dr. I. Rațiu își are partea sa de contribuție la pregătirea și ajungerea zilelor mărețe ce ne sunt date să le trăim astăzi și dacă numele său va rămâne veșnic în istoria acestei țări, nu mai puțin trebuie să fie făcută cunoscută și contribuția vredniciei sale soții.

Prin dragostea sa de bine, frumos și adevăr, prin sentimentul său pentru neam, dânsa a contribuit la stimularea muncii, la întărirea încrederii, la mărirea devotamentului și sacrificiului soțului său.

Mintea sa luminată, sufletul său plin de bunătate a știut să-l însoțească pretutindeni — poate chiar a știut să-l

călăuzească, — în grelele împrejurări politice prin cari a trecut — în acele vremuri, — poporul ardelenesc.

Recunoscător, acest popor, ca și neamul nostru întreg, privește astăzi în această venerată matroană.

Noi acei ce ne găsim pe lângă instituția culturală «Astra», care (alături de mari luptători ai neamului), a contribuit și contribuie la susținerea și întărirea sentimentului național, — ne exprimăm cu recunoștință admirația față de ființa care a știut, cu atâta resemnare, nu numai să consoleze pe acei ce au suferit, dar să sufere ea însăși ca o adevărată martiră a neamului. Și cu ocazia împlinirii celor 80 de primăveri îi urăm cu toată dragostea și din toată inima «mulți și fericiți ani».

Dr. G. Preda (Sibiu).

Dr. Al. Slatineanu: Situațiunea Universității din Iași (Iași 1925).

Dacă răposatul rege Carol, care a zis la o mare sărbătoare organizată de Universitatea din Iași că Universitatea este cheia de boltă a unui stat, ar fi mai trăit și astăzi, ca să se informeze din raportul rectorului acestei Universități în ce hal a ajuns această înaltă școală, de bună seamă că și el, care-și dădea seama bine de minciuna politică și culturală în care trăiam, ar fi rămas serios mișcat de cele cuprinse în memoriul de față.

În timp ce o sumedenie de bani din bugetul ministerului de instrucțiune se cheltuiesc, între altele, prin susținerea acestei eflorescențe de gimnazii-ciuperce, cari au apărut în toate părțile României, cu profesori ca vai de lume și cu niște școlari slab pregătiți, cari vor alcătui o nouă pletoară de paraziți bugetivori, — ni-e dat ca să citim aceste lucruri neînchipuite,

pentru un stat, care-și dă seama de însemnătatea culturii în adevăratul înțeles al cuvântului, — în expunerea situațiunii Universității din Iași.

Universitatea din Iași prin noua ei situațiune în cadrele României întregite are un rol foarte însemnat în pregătirea culturală în senz național, a țării. Pentru a-și îndeplini această sarcină, ea are nevoie de un ajutor grabnic și eficace din partea statului, pentru a ieși din această stare de inferioritate în care se află. Zicem aceasta pentru că din expunerea rectorului ei se vedește lămurit că față de numărul mare de studenți pe care are acum, această înaltă școală este lipsită de lucrurile cele mai indispensabile ale unui învățământ modern. Fără clinici nu se poate face medicină adevărată, dupăcum fără laboratoriu nu se poate măcar închipui studiul științei; lipsa unei organizări serioase a bibliotecii centrale a Universității face imposibilă folosirea unui mare număr de cărți ce se irosesc prin pinițe, de umezeală sau altfel de vrăjmășii ale vremii. Facultățile n'au săli de cursuri, de unde decurg o mulțime de conflicte între studenți. Ajutorarea facultății de știință cu microscopice din partea fundațiunii americane Rockefeller, ne face să ne gândim la halul de depreciere în care a ajuns cultura la noi, într'o vreme când ni-e dat să citim zilnic fraude de milioane din cassa statului sau răsfățarea unui lux obraznic din același bani ai avutului public. Aceste câteva lucruri, ilustrate cu graficele așa de concludente dela sfârșitul acestei expuneri din care reese starea de inferioritate a Universității ieșene, ne fac să înțelegem întârzierea unei consolidări economice și culturale a statului nostru în raport cu problemele pe cari le-au pus vremurile de după războiu, pre-

cum și agitațiunile nesfârșite ale studențimii noastre universitare.

Alex. P. Arbore.

Orașe din România Mare de I. Simionescu (Edit. Cartea Românească) Înțeleptul profesor universitar dela Iași oferă neamului nostru în zile turburi, de nevroză, materialism, parvenitism și critică sterilă, o carte de mare însemnătate.

Un suflet liric, sensibil, pasionat iubitor al *naturii*, în care încadrează toate icoanele sale prinse în admirabile clișee, ceace denotă un *fin observator* al lucrurilor, iubind fanatic comorile țării noastre, pe cari în *xenomania generală* o ignorăm temeinic. «Orașele din România» apar ca o *troiță de răspântie* să ne întoarcă pe calea adevărată, legându-ne de glie, tradiție și trecutul sfințit prin jertfe, iubind patria mai pe sus de ori ce, *apropiindu-ne de ea*, cercând să cunoaștem bine pământul și poporul nostru, acest izvor curat de energii românești.

Un caleidoscop minunat a 70 orașe cutreerate de dascălul — apostol ce nu s'a înfundat comod în fotoliul senatorial sau a cel al catedrei pe care o ridică la nivelul *amvonului*, *detestând sedentarismul* ori viața confortabilă în vre-o localitate balneară, unde aproape numai ai loc de pletora burgheziei parvenite ai nababilor răsăriți peste noapte, în timpul micilor vacanțe pleacă la muncă grea, ia toiagul pribegiei, cercetând avutul, podoaba și minunile țării pe cari apoi le descopere atenției noastre în opera-i de artă, care este produsul unui om de știință pozitivă și al unui artist totodată.

Infiorându-se în fața zidurilor mute dar atât de elocvente, când ascultă simistrul glas al vântului ce le însuflește, dând glas unui întreg trecut în-

gropat în multele ruine de castele, cetăți, biserici, cu cari e presărat pământul românesc și mai ales Ardealul, cercetează toate așezămintele de cultură: *școli, biserici, muzee*, ce preocupă mai ales pe omul de cultură, care e domnia sa.

Prinde *specificul* local, atât de minunat pus în decorul romantic al idilelor pastorale și naturii, fără a ignora *nevoile sufletești* ale populației baștinașe, lacunele de administrare sau organizare cultural-economică și mai ales *națională*, neputându-și zăvori unele accente de durere și răsvărire contra unor stări de lucruri ce nu mai pot dăinui fiind periculoase ideji de-stat sau măcar alterării caracterului nostru național, criticând blând, cu tâlc moldovenesc și *îndemnând la pribegie* (excursii), spre cunoașterea țării; iată ce se desprinde din cele 300 de pagini minunate.

În graiul simplu, blajin și totuși, convingător, acest trudnic muncitor pe ogorul vulgarizării cunoștințelor despre toate tezaurele neamului ne-a dat atâtea broșuri de popularizare științifică și seria de articole-foileton în ziarul «Viitorul», de unde sunt extrase și majoritatea articolelor reunite în acest volum.

Biblioteca Populară: «Cunoștințe Folositoare», editată de Cartea Românească, e pusă sub directa d-sale conducere, iar ca *autor* în această colecție are numerile: 13, (spre Everest), 6, 19, (Omul dela Cucuteni), 3, 9, (Viața plantelor) 12, etc. și aceste broșurile minunate merită toată atențiunea împreună cu toate cele de acest gen ale altor autori.

Cât de frumoase accente îi smulg *pădurile noastre*, devenind liric în fața splendorilor sau abia stăpânindu-și lacrimile zăvorâte sub pleoape în preajma ruinei lor, a coastelor despădurite,

o va afla camaradul silvic ce va îndrăzni a deschide volumul, sfielnic, sau mai puțin grăbit.

Despre *Iașul* părăsit cu câtă durere vorbește asemănându-l cu: «Un bătrân cinstit, care și-a închinat zilele muncii fără reclamă, bun la inimă până la disprețuirea intereselor sale, primitor fără seamăn; chiar în cele mai triste zile ale calvarului neamului, nu se uita la vorbele rele, asculta filozofând asupra laudelor sau făgăduelii cu care e momit bietul bătrân, care tot mai crede în cuvânt. Sfânt în alte vremi, dar se alege numai cu promisiunile. Il macină timpul, zarafii pângăritori ai templului său, politica, plus tristul sistem al centralizării acaparatoare și nerecunoștința neamului».

«Să îl compar cu Clujul? ... doar acesta e *Iașul* pentru Moldova ce e Clujul pentru Ardeal. — Unde este Grădina botanică, acuratețea străzilor, admirabilele clinice «Pasteur», ocupând un întreg cartier la Cluj, Biblioteca publică, edificiile publice, rondoul superb al florilor dela statuia Corvin?... La Marele Ștefan e loc viran, pustiu, iar palatul de ani neisprăvit (e totuși inaugurat), la Schitul Golia, Biserica Sfântul Sava, Barboi, ruine peste tot, «corpul» uitat, iar vestita «Grădina Rivalet» e astăzi «vie»!

Unde este măcar *aureola culturală a Iașului*, astăzi lipsit de clinice, căminuri, iar viața studentească un chin și cea românească asemeni, unde e faimoasa «Junime», bojdeuca posesitorului neamului Ioan Creangă? *Iașul a fost* e tipul orașului către asfințitul vieții, trist, dar adevărat. — Și mai mult ne doare *pe noi, copiii lui* cari de pe unde ne-a sbulberat vântul vieții ne apropiem de el ca de Mecca Profetului, pentru a-l găsi, vai... cufundat în somn letargic, o «Mare Moartă».

Despre Făgăraș: «Are aproape însemnătatea «Albei-Iulii» în ce privește pregătirea sufletească a Unirii de azi.

«Ca și *Blajul* uitat își așteaptă și el în tăcere recunoașterea îndrăsnitelor fapte din trecut».

Între cele 2 centre mai instrăinate dela răsărit și apus (Brașov, Sibiu), Făgărașul a fost și trebuie să fie un bogat izvor de regenerare a culturii și vieții românești, iar podoaba sa, cetatea păstrată un Mausoleu al nostru.

Despre Bârlad: Nu cred să fie un alt oraș descris în culori mai negre, dar reale și atât de dureroase în tragicul lor, datorită Larilor administrației și personalităților vieții publice ale oropsitei urbi.

Despre Craiova iată ce ne spune: «Cetatea Banilor Olteniei s'a americanizat, este orașul Banilor sunători. — Clădirile mai mari nu aparțin artei, religiei sau culturii, ci sunt închinată vișelului de aur. — Teatrul Național local între două instituții financiare grozave stă ca un modest cărturar cu haina roasă în coate pe care întâmplarea l-a adus acum între cei îmbogățiți de războiu, cu inele groase pe toate degetele.

«Invinierea că industriile și comerțul trec în mâinile străinilor *tot nou* trebuie să ne-o aducem, lepădându-ne de ele ca de ceva *înjositor*, alții găcind locul gol, îl ocupă și aici e întreg nodul vital al existenței neamului nostru».

Despre părăsirea în care se află minunata podoabă a Craiovei «Parcul Bibescu» iată numai-fipalul:

«În educația noastră nu a pătruns încă farmecul unei preumblări în spațiul larg al naturii» și Craiovenii nu vor să facă excepție firei românului, deși au unul din puținele parcuri frumoase din întreagă țară!»

Anume am citat numai din aceste caracterizări ale dlui profesor Simionescu, deschidă însă fiecare vrăjită carte la oraşul ce îl atrage sau de care este legat mai mult sufleteşte.

Imi fac o datorie pioasă de a semnaliza această apariţie literară valoroasă, veriga din lanţul minunatelor lucrări, unde utilul e atât de bine acordat cu frumosul.

Numai cunoscându-ne bine ţara o putem aprecia şi iubi, iar cartea d-sale, urzită a fi mai întâi un ghid excursioniştilor şcolari, deci cu scop didactic — profesional, este o oglindă fermecată şi un îndreptar pentru noi toţi.

(Arpaş-Făgăraş)

Cezar Gr. Cristea.

„Biblioteca Sămănătorul“. Ţinem să remarcăm interesantele şi numeroasele numere apărute în timpul din urmă în «Biblioteca Sămănătorul», editate de librăria diecezană din Arad. Colaboratorii de mâna întâi ai scrisului românesc, preţurile foarte mici (dela 3 la 30 Lei), toate contribuie ca biblioteca aceasta să fie vrednică de recomandat. Ne rezervăm plăcerea de a publica într'unul din numerele viitoare recenzia a mai multor lucrări — deocamdată atragem atenţia asupra bunelor sfaturi date de dl *Perpessicius* în «Repertoriul critic», (Nr. 120—122—15 Lei); a cărţii *Perspective sociale şi culturale în lumea evangheliei* de dl prof. Dr. Gh. Cristescu (Nr. 87—89—15 Lei) şi «Cartea unui om» de dl *Emil Isac* (Nr. 65—66—10 Lei). În «Repertoriu» află cetitorul necunoscător al literaturii româneşti recente preţioase informaţiuni ale unui sfetnic cult, cu simţ de responsabilitate. Astfel de sfetnici constructori ar trebui să avem cât mai mulţi şi sunt — vai! — atât de

rari. «Perspectivele» sunt puse de prof. dela academia Andreiană din Sibiu, scrise cu vervă, cu un arsema excelent de documentaţie. O carte care — e de ajuns dacă amintim chiar şi numai atât — e recomandată chiar şi de «Unirea» din Bla], dovadă că are calităţi remarcabile, ce inspiră dragoste pentru problemele superioare. «Cartea unui om» are gânduri nobile, într'o formă modernă. Dacă dl Isac părea de avangardă înaintea războiului, în ipostasul ultim e întrecut, ca formă, de alţii, dar nota etică s'a reliefat mai bine, în favorul d-sale.

Publicaţiile recente ale „Astrei“.

Biblioteca «Astra», cea mare, a început să apară din nou. Nr. 11 conţine «Contribuţiuni la istoria ziaristicii româneşti ardeleni» de dl prof. univ. şi membru al Academiei Române. Dr. Ioan Lupaş. Invăţatul profesor clujan, totodată membru în secţia istorică a «Astrei», ne vorbeşte cu competenţa-i recunoscută despre «inceputurile şi epocile istorice ale ziaristicii româneşti grdelele», despre «Novele şi gazete româneşti» la 1817, despre «cea mai veche revistă literară românească», despre activitatea de ziarist a lui Andreiu Mureşanu, etc. Cine vrea să cunoască sbuciumul sufletesc al românilor ardeleni, cu opreliştile puse la cale de obladuirile streine, cine vrea să răspundă la întrebarea: de ce publicistica românească ardeleană nu s'a ridicat la tirajul şi popularitatea publicisticii streine? acela va trebui să citească această meritoasă lucrare. (Preţul 30 de Lei). — Nr. 12 e scris de dl Dr. Aurel Voina, asistent la Institutul de Igienă şi Igienă socială din Cluj, şi ne arată «Valorificarea capitalului uman prin igiena naţiunii». Probleme vi-

tale sunt tratate într'o formă potrivită pentru intelectualii noștri, dând merinde de drum în privința eugeniei, a științei despre igiena rasei. Plăgile sociale actuale sunt trecute în revistă și li se arată gravitatea. Nr. 13 cuprinde o lucrare a dlui *Dr. Dionisie Stanca*, medic (Cluj) și da sfaturi practice pentru o anchetă socială-medicală la sate. «Anchetă sanitară ca bază de plecare a plângerilor sociale». Amândouă lucrările ultime sunt editate totodată de secția medicală a «Astrei».

Biblioteca („Buletinele“) editată de desp. Sibiu a sporit în timpul din urmă cu următoarele numere: Nr. 36: «Câteva din impresiile unei călătorii în nordul Africei» de *Dr. G. Preda*. Vicepreșed. Îi al «Astrei» relatează despre călătoria sa întreprinsă în 1925. Descrieri pline de plasticitate. Amănunte antropologice, psihologice. (20 lei) — Nr. 37. Păcat pentru păcat, comedie într'un act, de *Oct. Vorobchievici* (Ismail). O comedie pentru diletanți. Trei persoane. Potrivită la orașele noastre. — Nr. 38. Conferința publică: 24 Ianuarie 1859, de *dl insp. școlar din Sibiu Petre Petrescu*. Comemorarea zilei de serbătoare națională. Text potrivit, atât la țară, cât și la oraș. — Nr. 30 «Meșterul Nicu» (povestire din viața lui *Nicolae Grigorescu*) de *Horia Petra-Petrescu*. Lectură pentru șezătorile culturale, la orașe și în comunele mai înaintate. Povestirea face parte dintr'o serie de povestiri, intitulate «Abecedar literar român». (Portrete literare-culturale: *Ispirescu, Creangă, Eminescu, Alecsandri, Bălcescu*, etc.) — Nr. 40. «Când un om și-a dat cuvântul». Piesă într'un act, în versuri, pentru orașe și comune mai mari, fruntașe, de *dl Gheorghe Vâlsan*. O piesă cu tendința morală, în-

trinsecă artei. Sbuciumul unui părinte, care aude că singurul său fiu este asasinat de unul, care a comis fapta în stare de beție. *Ucișășului* i-a promis găzduire, fără să știe cu cine are a face. *Ucișășul* se căiește — e tată de familie. Bătrânul îl iartă, ca să nu aducă în mizerie o familie întreagă. Reliefață nobleța de inimă. — *Buletinele* 37—40 se împart gratuit, cât ajunge tirajul.

Ultimele publicații din „Biblioteca populară a „Asociațiunii“. Conțin: Nr. 130. Calendarul «Asociațiunii» pe an. 1926. Bine primit din partea presei române. — Nr. 131. Dușmanii omului (*Vrășmașii sănătății și ai averii*) de *prof. Ioan Pop-Câmpeanu*. Broșură plină de învățături practice pentru țărănime. — Nr. 132. Snoave, chiuituri, povestiri, adunate de *Andrieu Bârseanu*, cu o biografie și fotografie a fostului președinte al «Astrei». O colecție din cele mai reușite chiuituri, snoave și povestiri, colectate de *A. B. La sfârșit un capitol din «Călătoria lui Stanley», tradusă și publicată de A. B. Material escelent pentru șezătorile noastre.* — Nr. 133. Povestea vieții lui *Vas. Alecsandri*, de *Gh. Vâlsan*. Scriitorul, membrul «Acad. Rom.», *prof. univ. din Cluj*, *dl Gh. Vâlsan*, ne-a dat o minunată descriere a vieții lui *Alecsandri*, cu citate caracteristice, cu aprecierea operelor sale. Se poate ceti cu mult folos de țărani. — Nr. 134. va conține material pentru o șezătoare literară-muzicală la sate: poezii, o povestire, sfaturi despre tovărășii, contra luxului, note muzicale p. 4 și 2 voci. (Calendarul costă 12 lei — e aproape epuizat — celelalte numere costă 5 lei.)

Ce are să ne spună un episcop japonez, creștin. E vorba de episcopul *Motoda* din *Tokio*. A vorbit

cinci minute la «congresul mondial pentru creștinism practic» din Stockholm, 1925, dar aceste cinci minute le-a umplut cu atâta înțelepciune, încât a dat dovadă că a studiat decenii să ajungă la esența celor rostite în fața trimișilor bisericilor creștine.

«Despre creșterea unei înțelegeri mari bune între «Ost și Vest» a vorbit episcopul galben — și mulți din alții noștri ar fi trebuit să îngălbenească de rușine, dacă n'ar fi pierit rușinea, parcă, de pe lume...

Ascultați — vorbirea a apărut timpuriu în limbile europene, ca să aibă europenii la ce medita, când își vor pune întrebarea: care este adevăratul creștinism — răscolirea urilor fără de sfârșit sau strângerea rândurilor?

De altfel acuza aceasta grozavă: ceea ce săvârșiți astăzi în Europa nu e creștinism! ne-o aruncă și un Tagore și un Gandhi și mulți alții, dar fără rezultat, fiindcă patimile sunt prea pronunțate și nebunia își mai cere tributul.

Numai două pasagii din vorbirea episcopului din Tokio — ca să le punem în ramă și să le cetim în zile de reculegere.

«In Japonia căutăm soluția problemei întâlnirii celor două mari emisfere mondiale nu prin «occidentalizare» sau «orientalizare», ci prin aceea ca să se ia ce are mai bun Occidentul și mai bun Orientul. Încercăm să aducem în mișcare un *curent cultural nou*, în care să se contopească Occidentul cu Orientul și să-și găsească astfel norocul și pacea, de cari să se poată împărtași întreaga lume.

«Cum să se numească această nouă cultură? Credem: *cultură creștină*, în cel mai adevărat sens al cuvântului.

«Vedem cu toții, recunoaștem cu toții că pacea lumii poate fi ajunsă

decât numai prin Hristos, care Insuș este principele păcii; cu toții suntem lămurii pe deplin că El dorește să ne folosim de toate mijloacele posibile, omenești, ca să ajungem sub conducerea spiritului Lui la pacea aceasta.

«Pacea nu va veni niciodată la noi dacă nu vom căuta pacea și dacă nu ne vom trudi să o prindem.»

«Primul pas spre înfrățirea păcii este o participare împrumutată la gânduri și la idei. Dacă înțelege unul pe celalalt în cece privește vorba și fapta, se pot rezolvi și ochii astfel multe complicații nefericite. De aici trebuința unei creșteri internaționale, atât în vest, cât și în ost. Aceasta nu o spun pentru ca să dejosesc valoarea creșterii naționale, care este în ziua de astăzi atât de apreciată.

«Țin numai de important ca să se desvolte pe lângă o creștere națională o creștere inter națională, fără ca să colideze întreolaltă. Nu e necesar vreun conflict între aceste două creșteri.

«Sunt păstorul cel bun și îmi cunosc oițele, iar oițele mele mă cunosc», a spus Isus Hristos.

Faptul, că domnește o armonie complectă între Hristos și credincioșii Săi, se bazează pe aceea că se cunosc întreolaltă. Numai dacă un om cunoaște pe alt om sau un popor pe alt popor așa de bine ca Hristos pe oițele Sale și acestea pe El, numai atunci va apărea între amândouă părțile spiritul unității și al păcii. Aici zace taina armoniei reciproce.

Afară de aceea ar trebui ca nu numai să tindem să ne pricepem reciproc sufletul și spiritul, ci și să ne respectăm împrumutat munca noastră și locul nostru pe lume și în legătura socială. Sf. Paul spune: «Există deo-

An. 57.

1926.

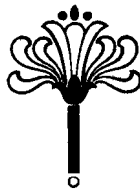
TRANSILVANIA

REVISTĂ LUNARĂ, CULTURALĂ-LITERARĂ

Organul „Asociațiunii pentru
literatura română și cultura
poporului român” („Astra”).

**CUPRINSUL
ANULUI 1926.**

Pentru legătorul de cărți și cetitor! Deoarece paginația e greșită la Nr. 4 spre 5, am însemnat pe lângă numărul paginei și numărul (I, II, III, etc.), ca să se poată controla în ce număr a apărut articolul. Rugăm pe legătorul de cărți să lege colecția după număr!

SIBIIU, STRADA ȘAGUNA 6.

sebiri în daruri, dar e un singur spirit, și există deosebiri în posturi dar este acelaș Stăpân, și există deosebiri în fapte, dar e acelaș D-zeu, care lucrează în toate».

Aceasta ai putea numi fundamentul democrației spirituale, pe care se razimă toate legăturile de prietinie.

Acelaș principiu are valoare pentru relațiile între om și om, între popor și popor, între rassă și rassă.

Auzim adeseori expresia «the West for the West and the East for the East» (Vestul pentru Vest și Estul pentru Est). N'am cunoștințe de ajuns din limba engleză, ca să pricep ceea ce se înțelege prin aceasta, adeseori au fost însă înțelese corect sau greșit (aceste cuvinte), ca motto pentru un naționalism strâmt, ca o concurență arogantă, de rassă. Idealul nostru creștinesc ar trebui să fie: Nu Ostul pentru Ost și Vestul pentru Vest, ci Ostul și Vestul spre binele omenirii întregi. «Căutați mai întâi de toate Împărăția Domnului», spune Domnul. Acesta este idealul creșterii creștine. Ostul și Vestul vor dăinui vecinic, întocmai după cum vor exista, după toată probabilitatea, rasele deosebite, cu însușirile lor caracteristice, dar ori unde s'ar manifesta și ori ce ar face

— scopul lor suprem este preaslăvirea (cinstirea) lui D-zeu. Copiii lui D-zeu sunt binecuvântați cu daruri deosebite, cu posturi diferite, cu metode, cari se deosebesc, dar cu acelaș spirit și sub conducerea aceluiaș Stăpân vor contribui Ostul și Vestul la înfructuizarea Imperiului dumnezeiesc pe pământ».

Foerster, Foerster, europeanul, pedagogul de seamă, ale cărui cărți trec din mână în mână în pedagogiile noastre — și el proclamă principiile acestea clare, evidente: Cinstea reciprocă între popoare, între religii, între rase... Prea bine, dar când e la adecă politicianii și «jurnaliștii» și jucătorii de bursă încurcă ițele tuturor și episcopul Motoda are tot dreptul să ridice degetul a dojană la Stockholm, arătându-ne că nu prea urmăm preceptelor Mântuitorului. Cetiți ce ne spune Ferrero în ceasul al 11-lea, europenilor...

De corectat. Cititorul binevoitor este rugat să corecteze în art. «O carte prețioasă» următoarele: pag. 8, rândul 4: «Kriegsschuld *frage*» nu Kriegsschuld; pag. 10, rândul 6: «Nikitsch, secretarul lui Karl; K. Fr. Nowak;».

Dacă vreți ca paginile să sporească, dacă vreți ca „Transilvania“ să prospereze — abonați-vă, recomandați-o mai departe. Este revista „Astrei“! Contribuiți ca să se poată introduce îmbunătățirile dorite!
